

Τα σαρακατσάνικα Χαιρετήματα

22ο Έτος ΑΡ. ΦΥΛ. 91
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ -
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
ΚΕΜΠ. ΑΘ.
4419

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

Η γούδια βασιλεύοντας το μήνυμά της στέλνει.
Ούτε τσοπάνος στα βουνά, ούτε ζευγάς στους κάμτους

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ "ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ", Ζήνωνος 30 - 3ος Όροφος, 104 37, ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 5240777 xairetimata@gmail.com

28η Οκτωβρίου 1940

Συμπληρώνονται 82 χρόνια από την ιστορική εκείνη ημέρα της 28ης Οκτωβρίου 1940 όταν οι Έλληνες απέκρουσαν την επίθεση των Ιταλών στην ελληνοαλβανική μεθόριο. Επί ευκαιρία του εορτασμού της επετείου της ημέρας αυτής, θεωρούμε υποχρέωση να μνημονεύσουμε τους Σαρακατσαναίους που έλαβαν μέρος στον αγώνα, πρώτα εκείνους που γύρισαν πίσω ζωντανοί αλλά σήμερα δεν είναι πια μαζί μας και κατά δεύτερον εκείνους που έπεσαν ένδοξα στο πεδίο της μάχης στα βορειοηπειρωτικά βουνά.

Αιωνία τους η μνήμη:

- Γιαννάκης Θεόδωρος του Μιχαήλ, εγγεγραμμένος το 1915 στο Φλαμπουράρι Ζαγορίου, τραυματίστηκε και απεβίωσε την 22/2/1941.

Λεωνίδας Θανασούλας

- Θανασούλας Λεωνίδας του Λάμπρου, εγγεγραμμένος το 1917 στο Φλαμπουράρι Ζαγορίου. Εφονεύθη στο ύψωμα Νιβίστα (Κουρβελέσι) στις 4/4/1941.

Λάμπρος Κατσαβριάς

- Κατσαβριάς Λάμπρος του Αλέξη, άγνωστα άλλα στοιχεία.

- Καψάλης Ιωάννης του Χριστόδουλου, εγγεγραμμένος το 1907 στο Δίκορφο Ζαγορίου. Εφονεύθη στο ύψωμα Γκραμπάλα στις 10/11/1940.

Σταύρος Παπαρούνας

- Παπαρούνας Σταύρος του Αναστασίου, εγγεγραμμένος στην Καμινιά Ιωαννίνων, εφονεύθη στο ύψωμα Μπουράτο (διάβαση Κακαβιάς) στις 9/12/1940.

Οι παραπάνω υπηρετούσαν στο 15ο Σύνταγμα.

- Τάγκας Αριστοτέλης του Αθανασίου, εγγεγραμμένος στο Κανάλι το 1910, εφονεύθη στην Κόντσικα Θεσπρωτίας στις 10/11/1940. Υπηρετούσε στο 24ο Σύνταγμα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

28η Οκτωβρίου 1940.....	1
27ο Οργανωτικό Συνέδριο	1
Κοινωνικά	2
Ηλία Κάλλη: Το χωριό μας και η ένωση των τριών του Θεόδωρου Γέωρ. Γόγολου.....	3
Η καθημερινότητα του Ησөг μέσα από τις φωτογραφίες στα βουνά του Ζαγορίου το 1922 του Παύλου Κατρή 4 & 5	
Γιάννης Νανάς: Ένας Σαρακατσάνος στην κορυφή της ιατρικής επιστημονικής ιεραρχίας	6 & 7
Πέρασε ένα καλοκαίρι.....	5
Τα τραγούδια μας και οι εκτελεστές τους του Ιωάννη Δ. Ακριβή.....	7
Τα σαρακατσάνικα υφαντά των Γιώργου και Ειρήνης Τσουμάνη	8
Βυζαντινές λέξεις και φράσεις στους Σαρακατσάνους μέρος Ε του Γιώργου Καπρινιώτη	9
Ο τελευταίος της Αστράκας του Ευριπίδη Μακρή	10
Συνδρομές - ενισχύσεις για το καρδάρι	12

27ο Οργανωτικό Συνέδριο

Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων

Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Πρεβέζης

«Απ'Όψεις Σαρακατσαναίων για τη ζωή, την παράδοση και το μέλλον»

Στην πόλη της Πρέβεζας υποδεχτήκαμε το tri-ήμερο 30 Σεπτεμβρίου 01 και 02 Οκτωβρίου 2022 με ιδιαίτερη χαρά τους εκπροσώπους της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσαναίων (Π.Ο.Σ.Σ.), μέλη των Συλλόγων Σαρακατσαναίων ανά την Ελλάδα, πλήθος φίλων και γνωστών που έφτασαν στην περιοχή μας, αλλά και τα άτομα που παρακολούθησαν εξ αποστάσεως τις εργασίες του Συνεδρίου, μέσω απευθείας μετάδοσης από την ιστοσελίδα του Συλλόγου μας.

Η κεντρική εκδήλωση που διοργάνωσε ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Πρεβέζης την Παρασκευή 30 Σεπτεμβρίου, με την οποία άνοιξε η αυλαία του Συνεδρίου, ήταν μία επετειακή εκδήλωση αφιέρωμα στις ιστορικές στιγμές του ελληνισμού πριν και μετά από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, καθώς η αρχικά προγραμματισμένη ημερομηνία του συνεδρίου συνέπιπτε με το ύψιστο γεγονός εορτασμού των 200 ετών από την έναρξή της.

Η εξαιρετη ακαδημαϊκός και καθηγήτρια του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κα Μαρία Ευθυμίου, ομιλήτρια με πλούσιο συγγραφικό και ερευνητικό έργο παρουσίασε στην κατάμεστη από ακροατές αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου Πρέβεζας τις κρίσιμες στιγμές στην νεότερη ιστορία του ελληνισμού την περίοδο της επανάστασης. Μέσα σε χρονικό διάστημα δύο και πλέον ωρών, ανέδειξε τις πτυχές του αγώνα και των πρωταγωνιστών του, με τον μοναδικό τρόπο που χαρακτηρίζει την πολυ-σχιδή προσωπικότητα και το επιστημονικό εύρος της ομιλήτριας. Τίτλος της ομιλίας: «Ο Ελληνισμός στην Επανάσταση του '21 - Πριν και μετά: Τα ισχυρά του σημεία».

Μετά την ολοκλήρωση της εκδήλωσης ο πρόεδρος του Συλλόγου πρόσφερε στην κα Ευθυμίου ένα δώρο ενδεικτικό της παράδοσης των Σαρακατσαναίων. Ένα χειροποίητο «σακούλι» με μοναδικό σχέδιο απ' τη γυναικεία φορεσιά της Ηπείρου, την «τραχλιά» εφάμιλλο της τέχνης και του ύφους της Σαρακατσάνας γυναίκας.

Για τους συνέδρους ακολούθησε δείπνο υποδοχής με τη συμμετοχή όλων των προσκεκλημένων. Από τα μέλη του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Ν. Πρεβέζης σχεδιάστηκε και κόσμησε τον όροφο του πολιτιστικού κέντρου για τη διάρκεια των δύο ημερών του Συνεδρίου έκθεση λαογραφικού υλικού και φωτογραφίας από τη σαρακατσάνικη τέχνη, παράδοση και ιστορία με θεματική «Όψεις Σαρακατσαναίων». Επίσης σε κεντρικό σημείο της πόλης στήθηκε η «τέντα» για πληροφόρηση των επισκεπτών και Συνέδρων.

Την επόμενη ημέρα, Σάββατο 01 Οκτώβρη, ημέρα έναρξης των εργασιών του οργανωτικού τμήμα-

τος του Συνεδρίου, μας τίμησαν με την παρουσία τους πλήθος αιρετών, εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Συλλόγων. Ακολούθησαν οι ενδιαφέρουσες εισηγήσεις των μελών της ΠΟΣΣ και των Συλλόγων σχετικά με την εύρυθμη λειτουργία τόσο των Συλλόγων Σαρακατσαναίων όσο και της ΠΟΣΣ.

Για τα άτομα που εκδήλωσαν ενδιαφέρον -μεταξύ των οποίων και η κα Ευθυμίου- η ξεχωριστή περιήγηση με παραδοσιακά σκάφη στον Αμβρακικό κόλπο ξεκίνησε στις 11 το πρωί. Οι ταξιδιώτες ενημερώθηκαν για το μοναδικό οικοσύστημα του Αμβρακικού κόλπου, τα δελφίνια του Αμβρακικού, τα πλούσια ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία που συνδέονται με την περιοχή και απόλαυσαν τοπικά εδέσματα.

Για το σύνολο των συνέδρων ακολούθησε το απόγευμα της ίδιας ημέρας επίσκεψη και ξενάγηση στο αρχαιολογικό μουσείο της Νικόπολης, μιας πόλης ορόσημο στην παγκόσμια ιστορία, και το επιβλητικό της θέατρο, μνημείο που πρόσφατα αποδόθηκε στο κοινό μετά τις εργασίες ανάδειξης. Το βράδυ παρατέθηκε το επίσημο δείπνο του Συνεδρίου με σαρακατσάνικο γλέντι.

Η τελευταία ημέρα του Συνεδρίου, Κυριακή 2 Οκτωβρίου, ολοκληρώθηκε με τον καλύτερο τρόπο με την επίσκεψη στη Σαρακατσάνικη Στάνη στα Φλάμπουρα, το σημείο αναφοράς των Σαρακατσαναίων της περιοχής και όχι μόνο. Η Σαρακατσάνικη Στάνη έβαλε τα καλά της και υποδέχτηκε τους φίλους Σαρακατσαναίους. Πραγματοποιήθηκε ξενάγηση στα κονάκια μας και ο καθιερωμένος αγιασμός για την έναρξη της νέα χρονιάς. Από τον Σύλλογό μας προσφέρθηκαν σε κάθε σύνεδρο, αναμνηστικά δώρα, εμπνευσμένα από τη ζωή και παράδοση των Σαρακατσαναίων, ένας χειροποίητος τροβάς, πιστό αντίγραφο του αυθεντικού, έντυπο υλικό με ιστορικά στοιχεία, υλικό αφιερωμένο στις δράσεις του Συλλόγου, καθώς και παραδοσιακά κεράσματα.

Σε κάθε συνέδριο από τον εκάστοτε διοργανωτή απαιτείται ο προγραμματισμός εργασιών, ο συντονισμός ποικίλων παραμέτρων, αλλά και η καλή διάθεση να ξεπεραστούν οι οποιοσδήποτε δυσκολίες. Στόχος είναι να υπάρξει ευρύτητα απόψεων και επικοινωνιακός διάλογος, ο οποίος ανοίγει διαύλους επικοινωνίας και γόνιμης συνεργασίας μεταξύ των μελών-Συλλόγων.

Ο σκοπός του 27ου Οργανωτικού Συνεδρίου επετεύχθη, εκ μέρους του Συλλόγου μας, και το αποτέλεσμα γέμισε ικανοποίηση τόσο τους διοργανωτές όσο και τους συμμετέχοντες. Με την ευχή και υπόσχεση να ανταμώσουμε πάλι με υγεία σε επόμενα ανταμώματα, έφυγε ο καθένας για την περιοχή του αποκομίζοντας εμπειρίες και ένα μικρό κομμάτι του τόπου μας, μέσα από τη συμμετοχή στα πολιτιστικά, κοινωνικά και επιμορφωτικά δρώμενα.

Πάλι καλές αντάμωσες με όλους!

Οι σύνδεσμοι για τις εκδηλώσεις του 27 Οργανωτικού συνεδρίου είναι οι ακόλουθοι:

Ομιλία καθηγήτριας ΕΚΠΑ, κας Μαρίας Ευθυμίου: https://youtu.be/OKLjZEnW_dc

Ομιλίες Συνέδρων: <https://youtu.be/licvyj32DcA>

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΑΜΟΙ

- Ο Καμάλης Δ. Ιωάννης από το Καλπάκι και η Αρσενόπουλου Αντιγόνη παντρεύτηκαν στον Βόλο στις 10/09/2022
- Η Μαρίνα Λ. Γιαννακού και ο Κώστας Ντέτσικας παντρεύτηκαν στις 19/6/2022 στα Ιωάννινα.
- Η Ματίνα Μπονόβα από Ασπραγγέλους και ο Θανάσης Τάτσος παντρεύτηκαν στις 8/10/2022 στα Ιωάννινα.
- Ο Άγγελος Θωμά Γόγολος και η Σοφία Κωνσταντίνου παντρεύτηκαν και βάφτισαν το γιό τους Χρήστο στις 18/6/2022, στο Καρτέρι Θεσπρωτίας.
- Ο Σπύρος Τσουμάνης του Παύλου και η Αγγελική Τερζόγλου παντρεύτηκαν στις 24/09/2022 στην Ηγουμενίτσα.
- Ο Αθανάσιος Κ. Χαρίσης και η Δήμητρα Πολιτώνη παντρεύτηκαν στις 10/09/2022 στην Ηγουμενίτσα.
- Ο Γεώργιος Ι. Γόγολος και η Κατερίνα Ζώτου παντρεύτηκαν στις 27/08/2022 στο Τσιπουρίκι Ηγουμενίτσας.
- Η Αγγελική Λ. Κατρή και ο Θωμάς Χατζηπροδρόμου παντρεύτηκαν στις 21/08/2022 στην Θεσσαλονίκη.
- Ο Ελευθέριος Λ. Γιαννακός και η Μάρθα Ανδριώτη παντρεύτηκαν στις 20/08/2022 στο Τσιπουρίκι Ηγουμενίτσας.
- Η Βάσια Μπάρκα του Ιωάννη και της Μιράντας Θ. Τσουμάνη και ο Γιώργος Γερομιάλης παντρεύτηκαν στις 23/7/2022 στα Γιάννενα.
- Η Χριστίνα Δημ. Πάσχου και ο Γιώργος Γαλανόπουλος παντρεύτηκαν στις 19/8/2022 στην Ηγουμενίτσα.
- Η Λίνα Παππά του Κων/νου και της Ανθούλας Τσουμάνη και ο Βασίλης Δημόπουλος παντρεύτηκαν στις 20/8/2022 στο Καρβουνάρι Θεσπρωτίας.
- Ο Γιώργος Δημ. Βαγγελής και η Βασιλική Καρατάρη παντρεύτηκαν στις 30/7/2022 στο Τσεπέλοβο Ζαγορίου.
- Ο Θεμιστοκλής(Θέμης) Αθ. Ζήγος του Αθανασίου από Καλπακι και η Κων/να Γερα παντρεύτηκαν στις 24.09.2022 στα Ιωάννινα
- Η Αθηνά Δ. Γατσέλου και ο Μακρής από Ραβένια Πωγωνίου παντρεύτηκαν στις 29.09.2022 στα Ιωάννινα

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

- Η Αραβαντινού Χρυσάνθη του Αντωνίου και της Βασιλικής Κάτσενου και Δημήτρης Δημόπουλος απέκτησαν δίδυμα αγόρια στις 28/9/22 στην Πάτρα

- Η Άννα -Μαρία Σωτ. Βαγγελή από το Τσεπέλοβο Ζαγορίου και ο Αποστόλης Παπαγεωργίου απέκτησαν αγόρι στις 10/7/2022 .
- Ο Κώστας Ν. Γόγολος και η Μαρία Μπλέτσα απέκτησαν καρίτσι στις 19/08/2022
- Η Δήμητρα Λ. Κατρή και ο Βασίλης Ασημάκης απέκτησαν αγόρι στις 21/08/2022.
- Ο Παύλος Γ. Τσουμάνης και η Κωνσταντίνα Μπάρμπα απέκτησαν αγόρι στις 10/08/2022.
- Η Ανδρομάχη Γ. Χουλιάρα του Γεωργίου και ο Ανδρέας Μπάμπος απέκτησαν αγόρι στις 02/08/2022
- Η Μαρίνα Λ. Γιαννακού και ο Κώστας Ντέτσικας απέκτησαν κορίτσι στις 17/10/2022 στα Ιωάννινα.

ΒΑΦΤΙΣΕΙΣ

- Ο Γεώργιος Γόγολος του Ιωάννη και η Κατερίνα Ζώτου βάφτισαν τον γιο τους Ιωάννη στις 27/08/2022 στο Τσιπουρίκι Ηγουμενίτσας.
- Ο Κων/νος Ευαγγ. Τσουμάνης από Ιωάννινα και η Ευαγγελία Ν. Χατζηγιαννάκη βάφτισαν την κόρη τους Φωτεινή στις 12.06.2022 στην Κοζάνη.
- Η Φανή Γουλα και ο Αλεξάνδρος Μπέλος βάφτισαν τον γιο τους Νικόλαο στις 05.08.2022 στη Μεταμόρφωση Ιωαννίνων.
- Η Χρύσα Κ. Κάτσινου από τον Λούρο και ο Λουκάς Ανάγνου βάφτισαν το γιο τους Γιώργο στις 4.9.2022 στην Αράχωβα,
- Η Μαρία Γρ. Κάτσινου από τον Λούρο και ο ο σύζυγός της Βασίλης βάφτισαν την κόρη τους Εβελίνα στις 18.9.2022 στην Αθήνα.

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Αλέκος Ι. Καψάλης, 61 ετών, από Σμέρτο Φιλιατών στις 19/10/2022
- Χαρίκλεια χα Βασίλη Χριστάκου το γένος Μ. Σαλμά, 94 ετών, από το Τσεπέλοβο στα Ιωάννινα στις 10/5/2022.
- Χρυσούλα Κονάκη, ετών 84, στις 29/8/2022 στην Ηγουμενίτσα.
- Σπύρος Γόγολος, ετών 72, στις 27/7/2022 στους Μύλους Θεσπρωτίας.
- Χαρίλαος Κώτσης από Καλπάκι ετών 90 στις 06.08.2022.
- Δημήτρης Ν. Μυριούνης από Καλπάκι, ετών 62, στις 08.08.2022.
- Χρήστος Β. Μπόνιας από Ασπραγγέλους, ετών 87, στις 19.9.2022 στην Αθήνα.
- Κων/νος Λεων. Βαγγελής, στις 18.9.2022 στη Ν. Σαμψούντα.

Εισαγωγικές εξετάσεις σε ΑΕΙ - ΤΕΙ

Συχαρητήρια στα παιδιά που συμμετείχαν στις Εισαγωγικές Εξετάσεις για ΑΕΙ. Στο επόμενο φύλλο θα δημοσιεύσουμε όσα ονόματα παιδιών κατορθώσουμε να συγκεντρώσουμε. Παρακαλούμε όποιον γνωρίζει ονόματα παιδιών να μας ενημερώσει. Δεν έχουμε άλλη δυνατότητα να ενημερωθούμε παρά μόνο τη δική σας πληροφόρηση.

- Βαλάκου Σταυρίνα του Θεοδώρου Τμήμα Πολιτισμού και Δημιουργικών Μέσων και Βιομηχανιών Πανεπ. Θεσσαλίας.
- Γκαρτζονίκα Ελένη του Δημητρίου και της Μαρίας Μάστορα Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Διεθνών Σχέσεων Πανεπ. Πελοποννήσου.
- Δημάκας Παναγιώτης του Γεωργίου και της Λαμπρινής Χασκή Διοίκηση Οργανισμών Μάρκετινγκ και Τουρισμού Θεσσαλονίκης
- Μάστορας Πέτρος του Νικολάου Κτηνιατρική Θεσσαλονίκης.
- Μυριούνη Ειρήνη του Δημητρίου, 1η στο Τμήμα Φιλολογίας Πανεπ. Ιωαννίνων.
- Μυριούνη Δέσποινα του Δημητρίου Τμήμα Φιλοσοφίας (και Ψυχολογίας) Πανεπ. Ιωαννίνων.
- Κων/νος Χασκής του Σάββα Διεθνών Επιχειρηματικών Σπουδών Πανεπ. Paderborn.
- Χριστόφορος Ανδρέου της Κλειούς Μικ. Λουτσάρη στην Ιατρική Ιωαννίνων.
- Θόδωρος Δημ. Τσουμάνης από Πάπιγκο στο Οικονομικό Ιωαννίνων.
- Αθηνά Αναστασοπούλου του Αχιλλέα και της Αλίκης Θ. Τσουμάνη, Παιδαγωγικό Παν. Ιωαννίνων.
- Ιδιαίτερα όμως πρέπει να συγχαρούμε την Ειρήνη Δ. Μυριούνη από το Καλπάκι που εισήλθε πρώτη στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων συγκεντρώνοντας 18300 μόρια. Δεν είναι η πρώτη φορά που η Ειρήνη πετυχαίνει ξεχωριστές διακρίσεις. Πριν δύο χρόνια, μαθήτριά του Λυκείου, κέρδισε το πρώτο βραβείο στον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Ποίησης που διοργάνωσαν οι Πνευματικοί Ορίζοντες Λεμεσού. Σε επικοινωνία που είχαμε μαζί της, η Ειρήνη αποδίδει την επιτυχία της στους εξαιρετικούς καθηγητές που είχε στο Λύκειο Δολιανών από το οποίο αποφοίτησε και οι οποίοι τη βοήθησαν στις σπουδές της.

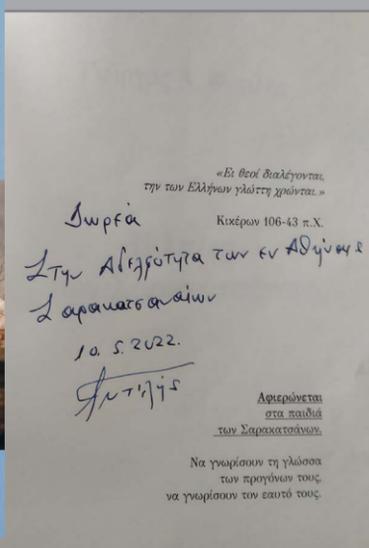
Μία ξεχωριστή διάκριση

Σε εκδήλωση του υπουργείου για την ασφάλεια και τη μείωση της εγκληματικότητας, που πραγματοποιήθηκε στην πρώην Σχολή Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας, παρουσία και του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη, του υπουργού Προστασίας του Πολίτη, Τάκη Θεοδωρικάκου και του Αρχηγού της ΕΛΑΣ, Κωνσταντίνου Σκούμα, βραβεύτηκαν αστυνομικοί για τις πράξεις τους. Μεταξύ των βραβευθέντων για τις εξαιρετικές πράξεις τους και τον ηρωισμό τους, ήταν και ο Σαρακατσάνος αστυνομικός από την Πρέβεζα, αρχιφύλακας Δημήτρης Πάσχος. Ο Δημήτρης τιμήθηκε για την πράξη του να μπει σε φλεγόμενο κτίριο στο Λουτράκι και μαζί με συνάδελφό του να διασώσουν ανθρώπους που κινδύνευαν από τη φωτιά.

Μπράβο Δημήτρη, συχαρητήρια!

Ευχαριστούμε τον Γιώργο Φυτιλή για το βιβλίο που μας έστειλε. Ευχόμαστε να προσφέρει στους Σαρακατσαναίους. Καλοτάξιδο

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ & ΜΕΛΕΤΩΝ

Αφοι Γρ. Σαμορέλη Ο.Ε.

Καντούνη 7 Γηροκομείο
afoisamorelh@yahoo.com

Τηλ/Fax: 210 6913339
Κιν: 6977 392266 6977 808764

ΑΝΩΝΥΜΗ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΗ, ΤΕΧΝΙΚΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ & ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Διευθύνων Σύμβουλος: Ιωάννης Β. Καρυώτης

Σοφίας Βέμπο 6, 570 08 Εξέδωρος, Θεσσαλονίκη
Τηλ: (+302310) 755.085, 755.260
Φαξ: (+302310) 755.104,
E-mail: ekme@ekme.gr

Ηλία Κάλλη: Το χωριό μας και η ένωση των τριών

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Ηλίας Κάλλης επιμένει και σ' αυτό το βιβλίο στην ανάδειξη της τοπικής ιστορίας. Στο πρώτο του βιβλίο, με αφορμή το ιστο-

ρικό της ανέγερσης του
Ιερού Ναού της Ζωοδό-
χου Πηγής, αναδεικνύει
τον τρόπο με τον οποίο

συγκροτείται σε κοινότητα ένα ετερόκλητο πλήθος εσωτερικών μεταναστών στις παρυφές της ελληνικής πρωτεύουσας, στην Λυκόβρυση. Στο νέο του βιβλίο πάλι αφηγείται και εξηγεί πώς τρεις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες συγκρότησαν το χωριό του. Με τον ευρηματικό τίτλο: «Το χωριό μας και η ένωση των τριών» αυτό ακριβώς θέλει να υπογραμμίσει. Μεταπολεμικά, και μετά την φυγή των Αλβανοτσάμπδων, τρεις ομάδες με διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές, συναντώνται στο ερημωμένο και κατακαμμένο Λιγοράτι και, με καιρό και με κόπο, ξαναχτίζουν το χωριό, με άλλο όνομα τώρα (Καταβόθρα) και το οργανώνουν σε κοινότητα.

Λένε πως ο άνθρωπος είναι ο τόπος του και δεν έχουν άδικο. Η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, που αρχίζει από τα παιδικά του χρόνια, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη φυσιογνωμία του χώρου, στον οποίο μεγαλώνει κι από τους ανθρώπους που τον περιβάλλουν. Τρεις τόποι κατά σειρά συνέβαλαν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του Ηλία: η Λαίστα Ζαγορίου, ο γενέθλιος τόπος του, η Καταβόθρα Μαργαριτίου, το χωριό των παιδικών και εφηβικών του χρόνων και η Λυκόβρυση Αθηνών, όπου, ώριμος πια, ξεδιπλώνει την επιχειρηματική και κοινωνική του δραστηριότητα. Και οι τρεις αυτοί τόποι έχουν αμέριστη την αγάπη του συγγραφέα.

Η Λαίστα με τα βοσκοτόπια και τις στάνες της του προσφέρει τα πρώτα βιώματα. Τον φέρνει σε επαφή με τον σαρακατσάνικο νομαδικό βίο. Η Καταβόθρα με την πολυπολιτισμική σύνθεσή της του προσφέρει τις δικές της εμπειρίες, καθώς του δίνεται η ευκαιρία να ξανοιχτεί σε έναν ευρύτερο κοινωνικό κύκλο. Η Αθήνα τέλος, στην οποία βρίσκεται ως εσωτερικός μετανάστης, ακολουθώντας το κύμα της αστυφιλίας την δεκαετία του '60, ανοίγει μπροστά του νέες προοπτικές που ικανοποιούν το ανήσυχο πνεύμα του.

Τα βιώματα και οι αναμνήσεις του από αυτούς τους τόπους αποτελούν το υλικό της συγγραφικής του δραστηριότητας. Δεκάδες είναι τα δημοσιεύματά του σε εφημερίδες και περιοδικά που αναφέρονται στη Λαίστα και στη στάνη στο Παλιοχώρι, όπου οι δικοί του ξεκαλοκαίριαζαν με τα κοπάδια τους (Τα Νέα του Μαργαριτίου, Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα, Λαϊστίνα Νέα, Ζαγόρι). Η αγάπη του για τα βουνά του Ζαγορίου, καθώς και η νοσταλγία των παιδικών του χρόνων, αποτυπώνονται στα κείμενα αυτά με έναν λόγο λιτό, αλλά πλούσιο από συναισθήματα. Στο βιβλίο του «Ο Ιερός Ναός της Ζωοδόχου Πηγής», όπου αφηγείται την πορεία της ανέγερσής του, ο αναγνώστης βρίσκεται πάλι μπροστά σ' έναν λόγο απέρριπτο, γεμάτον, ωστόσο, συναίσθημα για πρόσωπα και πράγματα.

Τον ίδιο λιτό λόγο συναντάμε και στο τελευταίο του βιβλίο, «Το χωριό μας και η ένωση των τριών». Ο συγγραφέας αφηγείται με συντομία την «προ - ιστορία» του χωριού, μια αφήγηση που καλύπτει το χρονικό διάστημα 1913 (απελευθέρωση της Ηπείρου) έως το 1944 (φυγή των Τσάμπδων). Προχωρεί στη συνέ-

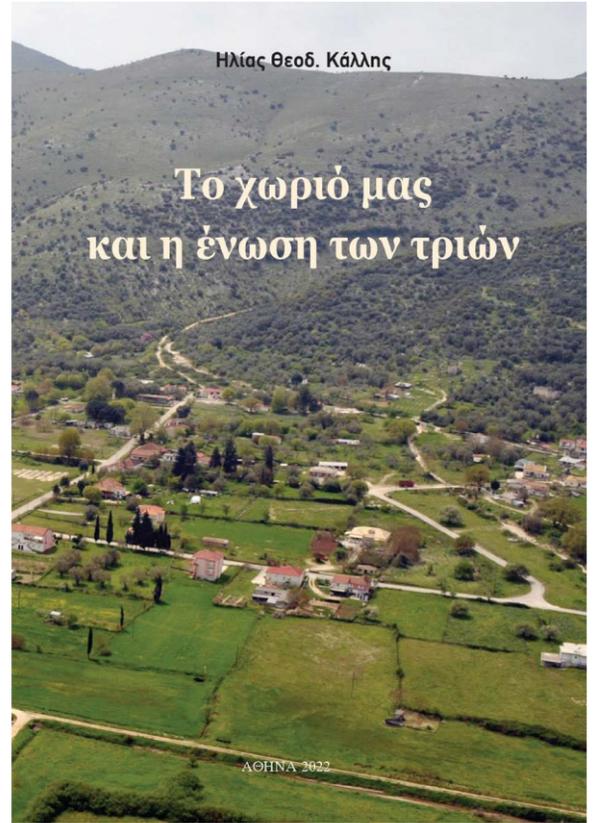
χεια στο χρονικό επανίδρυσης του χωριού. Τρεις διαφορετικές ομάδες συνιστούν τους κατοίκους του: **α) ντόπιοι ορθόδοξοι Έλληνες**, δίγλωσσοι οι περισσότεροι, όπως κατά κανόνα δίγλωσσοι είναι οι μεθοριακοί πληθυσμοί (ελληνικά - αρβανίτικα) **β) Βλαχόφωνοι κτηνοτρόφοι**, δίγλωσσοι κι αυτοί (βλάχικα - ελληνικά) **γ) Σαρακατσαναίοι, σκηνίτες κτηνοτρόφοι**, με το δικό τους βόρειο γλωσσικό ιδίωμα. Μια μικρή Βαβυλωνία. Διαφορετικά ήθη και έθιμα, διαφορετικοί ήχοι, διαφορετικά τραγούδια. Όλες οι προϋποθέσεις να οδηγήσουν τα πράγματα στην ασυνεννοησία. Κι όμως το ετερόκλητο αυτό πλήθος συνεννοείται! Χτίζει σιγά σιγά δεσμούς φιλίας, η μια ομάδα μαθαίνει τα «χούγια» της άλλης, αρχίζουν οι αδερφοποιήσεις, οι κουμπαριές και οι μικτοί γάμοι, σπάζοντας το αυστηρό σύστημα της ενδογαμίας που διέκρινε αρχικά τις τρεις ομάδες. Γίνονται τελικά **κοινότητες** με όλο το σημασιακό βάθος και πλάτος της λέξης.

Ο συγγραφέας, σε συνεργασία με τους συγχωριανούς του, επιχειρεί μια τριετή έρευνα: **α)** στα αρχεία της Νομαρχίας (Ηγουμενίτσα) **β)** στα ιστορικά αρχεία του κράτους (Παραμυθιά) **γ)** στα αρχεία της ίδιας της κοινότητας και του σχολείου της. Εμπλουτίζει τα αποτελέσματα της έρευνάς του καταφεύγοντας σε μαρτυρίες παλαιότερων (κατοίκων της κοινότητας, παιδιών δασκάλων, ιερέων κ.ά.). Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι μαρτυρίες των απογόνων του πρώτου δασκάλου της Καταβόθρας, Γεωργίου Ίκκου, καθώς και της πρώτης νηπιαγωγού κ. Αριάνδης Τζούμα. Το υλικό που συγκεντρώθηκε (έγγραφα, φωτογραφίες, μαρτυρίες, προφορικές αφηγήσεις) υποστηρίζει με την βαρύτητα και την εγκυρότητά του την αφήγηση και τις θέσεις του συγγραφέα. Ο Ηλίας ξέρει καλά ότι η ιστορία είναι ντοκουμέντα, τεκμήρια, γι' αυτό φροντίζει να δέσει στέρεα την λιτή - δωρική του αφήγηση με τα αποδεικτικά της στοιχεία.

Επικεντρώνει, ιδιαίτερα, το ενδιαφέρον του στους «αρμούς» της κοινότητας: **α)** στην ίδια την οργάνωση της κοινότητας (πρόεδροι, γραμματείς, κοινοτικό κατάστημα) **β)** στο σχολείο (ίδρυση του σχολείου, δάσκαλοι, μαθητές) **γ)** στην εκκλησία (ανέγερση ναών, ιερείς, γιορτές). Σημεία αναφοράς της διοικητικής οργάνωσης, της εκπαιδευτικής και της θρησκευτικής ζωής της κοινότητας. Παρακολουθούμε έτσι μια μικρή κοινότητα να ανθίζει και τις τελευταίες δεκαετίες ν' αρχίζει σταδιακά ο μαρασμός της, μια φθίνουσα πορεία. Λιγοστεύουν οι κάτοικοι, κλείνει το σχολείο. Σπάνια να ακούσεις κλάμα νεογέννητου. Εικόνα θλίψης.

Η ιστορία της Καταβόθρας είναι η αντιπροσωπευτική μεταπολεμική ιστορία των περισσότερων χωριών της Θεσπρωτίας και της Ηπείρου γενικότερα. Ιδιαίτερα, στη Θεσπρωτία, μετά την φυγή των Τσάμπδων το 1944, παρατηρείται μια μετακίνηση πληθυσμών από τους ορεινούς όγκους προς τους κάμπους της Παραμυθιάς και του Μαργαριτίου. Χωριά ορεινά, πάνω από τη Σκάλα της Παραμυθιάς ή χωριά της Λάκκας Σουλίου, αδειάζουν από τους κατοίκους τους, οι οποίοι αναζητούν μόνιμη εγκατάσταση στους κάμπους ή στα παραθαλάσσια μέρη. Η μετακίνηση αυτή οδήγησε στην επανίδρυση των εγκαταλείψεων από τους Αλβανοτσάμπδες χωριών και σε μια ανασύνθεση του πληθυσμού τους. Τις τελευταίες δεκαετίες, ωστόσο, παρατηρείται μια αραίωση του πληθυσμού τους, αποτέλεσμα της υπογεννητικότητας και της φυγής των κατοίκων προς τα αστικά κέντρα. Ακόμη και οι τελευταίες διοικητικές μεταρρυθμίσεις (νόμοι «Καποδίστριας» και «Κλεισθένης») ενίσχυσαν αυτή την τάση.

Κλείνοντας θέλω να συγχαρώ τον Ηλία για

το βιβλίο του. Είναι μια παρακαταθήκη για τους νεότερους, που τους βοηθά να γνωρίσουν τις ρίζες τους. Απέδειξε και μ' αυτό την αγάπη για το χωριό του και την ακοίμητη έγνοια του να βρεθούν τρόποι και πόροι να μείνει ζωντανό. Γνωρίζει καλά ότι τα χωριά είναι τα ζωντανά κύτταρα στο σώμα της πατρίδας. Κάποτε, όταν η πατρίδα μας ήταν γεωργοκτηνοτροφική και στηρίζονταν στην πρωτογενή παραγωγή, τα χωριά ήταν οι πνεύμονες της εθνικής μας οικονομίας. Αν μαραθούν οι μικρές ή μεγάλες κοινότητες, θα αρχίσει να μαραίνεται κι ο κορμός της ίδιας της πατρίδας μας.

Τα
Χαιρετήματα
σαρακατσάνικα

Τριμηνιαία Εφημερίδα της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσανίων Ηπείρου
Ζήνωνος 30, 3ος όροφος, Τ.Κ. 10437
τηλ.: 210 5240777, e-mail: xairetimata@gmail.com
ηλεκτρονική διεύθυνση: www.sarakatsanoi.org
ΑΦΜ 090174764, ΔΟΥ Α' ΑΘΗΝΑΣ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 6242

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο πρόεδρος της Αδελφότητας
Δημήτρης Λ. Τάγκας, 6945150848

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ
Αναστάσιος Μιχ. Τσουμάνης, 6977774350
Δημήτρης Κάτσενος 6937426581
Παύλος Δ. Κατρός 6946903637
(Κοινωνικά Θεσπρωτίας-Οικονομική Επιμέλεια),
Στράτος Θ. Γούλας, 6972027826, Κοινωνικά Ν. Ιωαννίνων
Λάμπρος Ναπ. Βαγγελής,
Κοινωνικά Ν. Πρεβέζης-Αρχειό εφημερίδας
Γεωργία Λ. Γιαννακού, Αρχείο συνδρομητών
Ηλεκτρονική διακίνηση
Τα ευνοήματα άρθρα εκφράζουν
απόψεις των συντακτών τους

Συνδρομές - ενισχύσεις:
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 130/960391-39
IBAN: GR770110130000013096039139
στα ονόματα: Κάτσενος Δημήτριος-Παύλος Κατρός
EUROBANK:
ΑΡ. ΛΟΓΑΡ.: 0026 0630 0901060 80012
IBAN GR 230260 63000000 901060 80012
Μην ξεχνάτε όταν καταθέτετε χρήματα να γράφετε
το ονοματεπώνυμό σας.

Υπεύθυνος Παραγωγής: Apiros hora, Πρεβέζης 93, Αθήνα,
τηλ: 210 5154920, apiroshora@yahoo.gr

Η καθημερινότητα του Høeg μέσα από τις φωτογραφίες στα βουνά του Ζαγορίου το 1922

Του Παύλου Κατρή

Στο προηγούμενο φύλλο αναφερθήκαμε στο ταξίδι του Carsten Høeg στην Ήπειρο και τη φιλοξενία του στις Σαρακατσάνικες στάνες στα βουνά του Ζαγορίου που έγινε ακριβώς πριν 100 χρόνια, καλοκαίρι του 1922 και η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη συγγραφή και έκδοση του πρώτου βιβλίου για τους Σαρακατσάνους. Σας είχαμε υποσχεθεί ότι θα παρακολουθήσουμε στο παρόν φύλλο τον μεγάλο φιλέλληνα Δανό, μελετητή των Σαρακατσαναίων στο ταξίδι του μέσα από τις δικές του κυρίως φωτογραφίες.

8/6/1922 Η πρώτη στάνη Σαρακατσαναίων που επισκέπτεται ο Høeg είναι του Λάμπρου Τάγκα, στους Λιγγιάδες των Ιωαννίνων.

Παρακολουθεί και φωτογραφίζει την κατασκευή

8/6/1922

του κονακιού των Σαρακατσαναίων. Σε διάφορα Σαρακατσάνικα κονάκια διέμεινε και ο ίδιος μέχρι στις 21/8/1922.

12/6 «Όλοι οι άντρες της στάνης πρωί πρωί κου-

ρεύουν τα πρόβατα μπροστά από τα κονάκια, ενώ μετά τις 12 κάτω από τον ίσκιο των δέντρων λίγο πιο πέρα».

18/6 "Βρέθηκα στο Πάπιγκο, συνάντησα δύο οικογένειες Σαρακατσαναίων, τους Τσουμαναίους, που είχαν εγκατασταθεί μόνιμως εκεί. Ο Κώστας Τσουμάνης, ξάδερφος του Γιώργη με βοήθησε πάρα πολύ στο έργο μου».

7/7 «Ξεκίνησα το πρωί στις 8 από το Πάπιγκο, με τον Κώστα με ένα άλογο και ένα μουλάρι, φτάσαμε

18/6/1922

7/7/1922

περίπου στις 5 στο Τσεπέλοβο, κατέλυσα στον μπάρμπα Μιχάλη Τσουμάνη, 85 χρονών τότε».

10/7 «Άφησα το Τσεπέλοβο και με ένα αγόρι με ένα μουλάρι ξεκίνησα για τις στάνες του Νίκου Τσουμάνη και Ηλία Βαγγελή που ήταν μαζί στο βουνό. Κοντά σε αυτούς ήταν και η στάνη του Κωνσταντάκου. Αρχικά φιλοξενήθηκα στη στάνη του Νίκου».

18/7 «Μετά από 8 ημέρες μετακόμισα στο κονάκι του Ηλία Βαγγελή».

22/7 «Τα παιδιά της στάνης του Νίκου Τσουμάνη και Ηλία Βαγγελή, τα κοριτσόπουλα, μου υπαγόρευαν τα τραγούδια που είχαν ακούσει το προηγούμενο βράδυ στο φλάμπουρα, σε γάμο. Ήταν όμως περίεργες να μάθουν πως είναι οι Δανέζες, τι φορούν, αν κεντούν. αν ξέρουν νοάμματα κ.λ.π.»

18/7/1922

ΓΑΜΟΣ 23-24 (ΚΥΡΙΑΚΗ- ΔΕΥΤΕΡΑ)

Γάμος 1.

Παντρευόταν ο Λευτέρης Κωνσταντάκος από τις στάνες του Τσεπελόβου και έπαιρνε την Φράγκα Καρβούνη από την στάνη του Αντρέα Τσουμάνη που βρισκόταν ανάμεσα στο Τσεπέλοβο και το Σκαμνέλι. Κουμπάρος ήταν ο Νίκος Τσουμάνης, ο τσέλιγκας, και φλαμπουριάρης ο Μήτσος Γ. Τάγκας, ξάδελφος του γαμπρού.

Γάμος 2. «Ήμουν και εγώ εκεί στο γάμο, κατέβηκα στο ποτάμι, πλύθηκα και έβαλα τα καλά μου ρούχα.

22/7/1922

Τι παράξενη ιδέα να πλένεις όλο σου το κορμί, εμείς λένε δεν το κάνουμε ποτέ. 15 οκάδες κρασί προσέφερα εγώ στο γάμο, μου στοίχισε 65 δρχ, κέρασα και την νύφη 12,5 δρχ».

Γάμος 3. «Την Κυριακή το μεσημέρι ξεκίνησε από το κονάκι του γαμπρού το ψίκι, 20 αλογομούλαρα στολισμένα, για να πάρουμε την νύφη. Μπροστά πήγαινε ο φλαμπουριάρης με το λάβαρο, τον φλάμπουρα και ακολουθούσαμε εμείς πυροβολώντας, πυροβόλη-

23/7/1922

σα και εγώ. Σε 2 ώρες φθάσαμε στο κονάκι της νύφης, πριν μπούμε στη στάνη ξεχώρισαν 5 άντρες, σ'χαριάτες, ως προπομποί. Άρχισαν οι πυροβολισμοί και από τις δύο πλευρές. Τελικά οι επιτιθέμενοι θα επικρατήσουν και το ψίκι θα εισέλθει στη στάνη της νύφης».

1-2/8 «Το πρωί ήρθε ένας βοσκός από το βουνό, και μας είπε ότι ένας ηλικιωμένος τσοπάνος, είχε κατακλήσει στο γκρεμό και σκοτώθηκε. Μόλις μαθεύτηκε ο θάνατος, άρχισαν οι γυναίκες να θρηνούν, σου ράγιζαν την καρδιά. Ήθελα να πάω να ακούσω τα μοιρολόγια, αλλά δεν με άφησαν". Πρόκειται για τον Χριστόδουλο Καρβούνη, πήγε στο δάσος να κόψει ξηροπλάτανο, για να φτιάξει κόπανο και έπεσε από το δέντρο. Είχε τρία κοοίτσια. την Ευτυχία Γ. Θ. Γόνολου,

Κατερίνα Θ. Χαρίση και Ελένη Αναστ. Αρβανίτη.

Γάμος 4 «Πρόκειται για ένα έθιμο που έρχεται από την αρχαιότητα, ο γαμπρός με το ψίκι του, θα κατακτήσει, θα απαγάγει την νύφη, στην επιστροφή δεν θα την ακολουθήσει κανένας συγγενείς της, θα κάνει τα στέφανα στην πόρτα από το κονάκι του, αναποδογύριζαν το καζάνι, όχι στην εκκλησία, θα ξεχάσει

Η Θεοδώρα Κωνσταντάκου
και ο σύζυγός της Βασίλης Μπόνιας.

το βαπτιστικό της όνομα, θα ενταχθεί εξ ολοκλήρου στην οικογένεια του γαμπρού. Το διαζύγιο είναι εντελώς άγνωστο στους Σαρακατσάνους. "Πως να την χωρίσει αφού την έκλεψε;" 30/7 "Έφυγα από το κονάκι του Ηλία Βαγγελή και πήγα στη στάνη του Χριστόδουλου Κωνσταντάκου. Εγώ και 4 αγόρια κουβαλήσαμε όλα τα σέα". Η Θεοδώρα (Βασ. Μπόνια), κόρη του Χριστόδουλου, το 2010 ήταν 100 χρονών, ήταν ένα από τα κοριτσάκια που συναντούσε στα κονάκια ο Høeg, θυμόταν: "Ηρθε και στο κονάκι μας ο Δανός, η μάνα μου του έστρωσε φτέρες στο κρεβάτι του, δεν είχαμε ψείρες. Δεν τα 'λεγε καλά τα δικά μας, εμείς δεν τον καταλαβαίναμε και γελούσαμε".

6/8 Επιστολή στη μάνα του: "Οι γυναίκες εδώ είναι πολύ άξιες, κάνουν πολλές δουλειές, μαγειρεύουν, κουβαλούν ξύλα για την φωτιά, γνέθουν συνεχώς, ανεβαίνουν σε απότομες βουνό πλαγιές, φορτωμένες με την βαρέλα για να φέρουν νερό από την πηγή Οι άντρες της στάνης, (όχι οι βοσκοί), είναι τεμπέληδες, όλο κοιμούνται, κατεβαίνουν στο χωριό και το ρίχνουν στο γλέντι. Κάπου - κάπου πηγαίνουν στα Γιάννενα ή στην Πρέβεζα για να κλείσουν βοσκοτόπια και να αγοράσουν διάφορες προμήθειες".

8/8 Γιορτή της Αγίας Παρασκευής.

Η εκκλησία βρίσκεται πολύ κοντά στις στάνες του Τσεπελόβου. "Οι οικογένειες του Πέτρου Ζήγου και Χριστόδουλου Κωνσταντάκου γιορτάζουν αυτή την ημέρα. Ο Χριστόδουλος έχει κόρη την Παρασκευούλα (Κ. Θεοχάρης), αδελφή της Θεοδώρας. Εκεί συγκεντρώθηκαν όλοι οι Σαρακατσαναίοι, έφαγαν, ήπιαν και μετά έπιασαν το χορό και εγώ τους φωτογράφισα".

9/8 «Εγκατέλειψα το Τσεπέλοβο και με οδήγη τον Κωνσταντή Καψάλη, στις 10/8 βρέθηκα στο Μιτσικέλι, στην στάνη, στον κάμπο της Καλουτάς, 11 κονάκια είχε". Η Στάνη αυτή ήταν μακριά από χωριό αλλά κοντά στα κοπάδια.

10/8 «Στο Μιτσικέλι με υποδέχθηκε, μαζί με άλλους, ο Θόδωρος Χαρδαλιάς. Η γυναίκα του ήταν αδελφή με τη γυναίκα του Μήτσιου Βαγγελή από το Τσεπέλοβο. Στο κονάκι του Θόδωρου κοιμήθηκα αρχικά".

10/8 «Το απόγευμα ανεβήκαμε στο ρακούλι, εκεί συνάντησα τον Νάσιο Τσουμάνη, 80 χρονών, αδελφό του Μιχάλη, μαζί και άλλοι γέροντες ". (Σωτ. Μάστορας, Νικ. Μπάρκας, Θοδ. Χαρδαλιάς, Ευάγγ. Βαγγελής κλη).

8/8/1922

9/8/1922

10/8/1922

Πέρασε ένα καλοκαίρι...

Υστερα από δυο χρόνια πολιτισμικής απραξίας ξεκίνησαν πολύ ενθαρρυντικά τα καλοκαιρινά ανταμώματα των Σαρακατσαναίων στα οποία συμμετείχε και η Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου με τις καθιερωμένες εκθέσεις φωτογραφίας και βιβλίου. Η έκθεση φωτογραφίας φέτος ήταν αφιερωμένη στα 100 χρόνια από την επίσκεψη του Carsten Hoeg στα Σαρακατσάνικα κονάκια στις στάνες της Ηπείρου. Ξεκινήσαμε από το Σαραντάπηχο στην Πελοπόννησο, στις 31 Ιουλίου, στο 9ο Αντάμωμα των Σαρακατσαναίων Πελοποννήσου. Την προηγούμενη ημέρα διοργανώθηκε στα Κάτω Τρίκαλα Επιστημονικό Συμπόσιο στο οποίο παρουσιάστηκαν οι δράσεις της ΠΟΣΣ για τα 200 χρόνια της Επανάστασης του 21, από την Σοφία Κωστούλα, μέλος Επιστημονικής Επιτροπής της ΠΟΣΣ, ομιλία του Γ. Καψάλη, Καθηγητή πρ. Πρύτανη με θέμα "Οι Σαρακατσαναίοι

και η Επανάσταση του 1821" και έγινε παρουσίαση του διαδραστικού βιβλίου "Η στράτα της Ζήρειας" από την Μαρία Καρατάσιου Αν. Καθηγήτρια του ΑΠΘ. Το επόμενο τριήμερο 5,6,7 Αυγούστου οργανώθηκε το 41ο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων στη Σαρακατσάνικη Στάνη στο Γυφτόκαμπο. Εντυπωσιακή η προσέλευση μετά την αναγκαστική ματαίωση των δύο προηγούμενων ανταμώματων. Συμμετείχαμε κι εδώ με έκθεση φωτογραφίας στο συνήθη τόπο.

Το Σάββατο 20 Αυγούστου

ήμασταν στο 13ο Αντάμωμα των Σαρακατσαναίων στα Χειμαδιά, στη Σαρακατσάνικη Στάνη στα Φλάμπουρα. Κι εδώ ελπιδοφόρα η επανεκκίνηση των ανταμώματων.

Στο 27ο Οργανωτικό Συνέδριο της ΠΟΣΣ η Αδελφότητα συμμετείχε ενεργά με παρουσίαση της εισήγησης "Σαρακατσάνικα χαιρέτηματα 21 χρόνια, η εμπειρία από την έκδοση μιας εφημερίδας" από τον Αντιπρόεδρο Δημ. Κάτση.

Το καλοκαίρι καλά πήγαμε. Να δούμε το χειμώνα.

Χορευτικό- Αντάμωμα νεολαίας

Στη φθινοπωρινή συνάντηση στο Γραφείο της Αδελφότητας συζητήθηκε το ξεκίνημα του χορευτικού τμήματος και οι συναντήσεις της νεολαίας. Αποφασίστηκε σε χρόνο που θα εξυπηρετεί τους ενδιαφερόμενους να γίνουν συναντήσεις στο Γραφείο των ατόμων που ενδιαφέρονται να πλαισιώσουν το χορευτικό με Σαρακατσάνικους αλλά και άλλους χορούς, αλλά και να συναντήσουν άτομα της ηλικίας που πιστεύουν στην παράδοση και τις αξίες της. Ενημερωθείτε για το χρόνο από τους Λάμπρο Ναπ. Βαγγελή (6976911592), Γεωργία Λ. Γιαννακού (6986802230) και Γιάννη Αθ. Γιαννακό (6974233633). Παρακαλούνται ιδιαίτερα όσοι γνωρίζουν φοιτητές από την Ήπειρο να τους ενημερώσουν για το ξεκίνημα και να ενημερώσουν κι εμάς να τους παρακινήσουμε.

Γιάννης Νανάς: Ένας Σαρακατσάνος στην κορυφή της ιατρικής επιστημονικής ιεραρχίας

Πέθανε ύστερα από τροχαίο δυστύχημα στις 24 Αυγούστου ο διακεκριμένος Σαρακατσάνος ομ. Καθηγητής Καρδιολογίας του Παν. Αθηνών Γιάννης Νανάς, 75 ετών. Τιμώντας την μνήμη του, για την τιμή που ο ίδιος έκανε στους Σαρακατσάνους, παραθέτουμε αποσπάσματα από αναφορές που έγιναν για αυτόν στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο. Αιωνία η μνήμη του.

«Ο Γιάννης Νανάς από την δασκαλοκαλύβα, που έμαθε τα πρώτα του γράμματα στα σαρακατσάνικα κονάκια τα καλοκαίρια ανέβηκε στην κορυφή της ιατρικής ιεραρχίας.

Για τον Γιάννη ο τίτλος του Καθηγητή, ακαδημαϊκού ήταν ένα επιπλέον χρέος, καθήκον του.

Για την προαγωγή της ιατρικής επιστήμης, την προσφορά στους πάσχοντες συνανθρώπους και για την στήριξη στους φτωχούς, τους οικονομικά αδύναμους.

Άσκησε το λειτουργικό του με ανιδιοτέλεια και βαθιά προσήλωση στο καθήκον, με θρησκευτική ευλάβεια, όπως άλλωστε το υπαγόρευαν οι χριστιανικές πεποιθήσεις του.

Υπήρξε ερευνητής και πρωτοπόρος των μεταμοσχεύσεων της καρδιάς στην Ελλάδα.

Άνοιξε νέους ορίζοντες στη διάγνωση και αντιμετώπιση της καρδιακής ανεπάρκειας.

Το μεγαλύτερο επίτευγμά του, ήταν η τεχνητή καρδιά, για την οποία απέφευγε να δώσει δημοσιότητα και προβολή. Αυτά ήταν μερικά μόνο από τα επιστημονικά του επιτεύγματα, αλλά δεν υστερούσε και ευρύτερα στην προσφορά στην κοινωνία.

Η προσφορά δεν περιορίστηκε μόνο στην Ελλάδα με το σημαντικό -εν πολλοίς- άγνωστο έργο του, αλλά επεκτάθηκε και στο εξωτερικό.

Πρωτοστάτησε στην ίδρυση νοσοκομείου στην Αφρική, στην Ουγκάντα και στην Τανζανία. Ίδρυσε αγροτικά ιατρεία και σχολεία.

Ακόμη ασχολήθηκε μαζί με τα αδέρφια του στην προώθηση των καλλιέργειών και στην ανάπτυξη αρδευτικών δικτύων για την αξιοποίηση των απέραντων εκτάσεων στα κράτη αυτά.

Ο Γιάννης υπήρξε κάτι περισσότερο από ξάδελφος και φίλος. Υπήρξε πολύτιμος συνεργάτης και σύμβουλος κατά την άσκηση των υπουργικών μου καθηκόντων, αλλά και γενικότερα στην πολιτική μου διαδρομή.

Ο Γιάννης που ανέβηκε ψηλά, που καταξιώθηκε επιστημονικά και κοινωνικά, όχι μόνο δεν ξέχασε την προέλευσή του, τις ρίζες του, αλλά ήταν περήφανος για την σαρακατσάνικη καταγωγή του.

Με νοσταλγία πάντοτε αναπολούσαμε την ζωή της περιόδου εκείνης, με την καθημερινή πάλη και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζαμε, που το συνάφι μας την μετέτρεψε σε παραγωγική δημιουργική δύναμη.

Συζητούσαμε για την ανηφορική διαδρομή

από τα κονάκια στο Πανεπιστήμιο και τη μετάβαση των Σαρακατσανών από την κτηνοτροφική ζωή και την ένταξή τους στην αστική με γρήγορη προσαρμοστικότητα.

Μια μετάβαση κουβαλώντας τις αρχές, τις αξίες μας, τις παραδόσεις. Μια προσαρμογή χωρίς να χάσουμε την ταυτότητά μας να αφομοιωθούμε. Πάντα ήταν η σκέψη μας πως θα μπορούσαμε να ανταποκριθούμε στις προσδοκίες εκείνων που μας φρόντισαν.

Ο Γιάννης έφυγε πρόωρα, αλλά άφησε παρακαταθήκες που καθιστούν αιώνια την μνήμη του και πηγή έμπνευσης και προτροπής για μια κοινωνία με αλληλεγγύη και ανθρωπιά, προσπλωμένη στα ελληνοχριστιανικά μας ιδεώδη».

**Γεώργιος Σούρλας,
τ. Υπουργός, Αντιπρόεδρος της Βουλής**

«Αγνός Σαρακατσάνος, υπήρξε απόλυτα αυτοδημιούργητος, επιδεικνύοντας απίστευτη εργατικότητα και τόλμη στην δουλειά του. Ανέβηκε επάξια και επώδυνα όλα τα στάδια της πανεπιστημιακής ιεραρχίας και υπήρξε ο εμπνευσμένος δάσκαλος γενιών νεότερων καρδιολόγων. Ο Νανάς είναι ο πρωτοπόρος της επεμβατικής καρδιολογίας και ο ουσιαστικός πρωτεργάτης των μεταμοσχεύσεων της καρδιάς στην Ελλάδα.

Το μεγάλο του επιστημονικό επίτευγμα είναι η επινοήση και κατασκευή μιας μικρής και εύχρηστης τεχνητής καρδιάς για την υποστήριξη ασθενών με ολική καρδιακή ανεπάρκεια, μέχρι να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για μεταμόσχευση. Αλλά το έργο του δεν περιορίζεται εδώ.

Η ειλικρινής και αγνή χριστιανική πίστη του τον οδήγησε σε μεγάλο φιλανθρωπικό έργο στην Ελλάδα, που παραμένει κρυφό. Παράλληλα, είναι ο ιδρυτής και πρωτεργάτης του Κέντρου Διεθνούς Αλληλεγγύης & Συνεργασίας - ΚΕΔΑΣ, με το οποίο επέτυχε την ίδρυση δύο νοσοκομείων στην Ουγκάντα και Τανζανία, καθώς και σχολείων, μικρών αγροτικών ιατρείων, αρδευτικών έργων κ.λπ.»

**Γιώργος Παπαγεωργίου,
Ιατρός Χειρουργός**

«Με το "αφανές", πολυπληθές και πολυποικίλο έργο του τίμησε την Επιστήμη της Ιατρικής, βοήθησε χιλιάδες συνανθρώπους του, την Ελλάδα και την Εκκλησία του Χριστού στη Εξωτερική Ιεραποστολή. Έκανε και τους Σαρακατσάνους να νιώθουν περήφανοι γι' αυτόν.

Οι Ναναίοι ήταν αγαφιώτες Σαρακατσαναίοι, που το 1933 πέρασαν από τη Θεσσαλία στη Μακεδονία και ξεκαλοκαίριαζαν στα πλούσια λιβάδια του όρους Βόρας, όπου οι Ναναίοι Γεώργιος και Χρήστος με μέλη του τσελιγκάτου εξόντωσαν τριμελή συμμορία βουλγάρων κομιτατζήδων και στις 19/10/1933 βραβεύτηκαν από την Κυβέρνηση. Από το 1935 ξεκαλοκαίριαζαν στο όρος Βαρνούς κοντά στις Πρέσπες στη θέση Μπέλα Βόντα, όπου και καταγράφηκαν στους πίνακες της Αγγελικής Χατζημιχάλη. Σταδιακά με την παύση της νομαδικής κτηνοτροφίας εγκαταστάθηκαν στο Βαφειοχώρι Κιλκίς (Νανάς Χρυσόστομος), στο Λουτρό Λάρισας (Νανάς Κώστας) και το 1960 στην Αγναντερή Λάρισας (Νανάς Νικόλαος)».

**Γιάννης Κουτσοκόστας
Γεωπόνος, π. Διευθυντής ΑΤΕ**

«Στο 5ο έτος της Ιατρικής θυμάμαι έναν καθηγητή που ξέφευγε από τα τετριμμένα. Μιλούσε για τον θάνατο και μας έλεγε ότι είναι «μυστήριο». Μερικά χρόνια αργότερα, όντας ειδικευόμενος στη Θεραπευτική Κλινική του Πανεπιστημίου Αθηνών, μπήκα ένα πρωί στη ΜΕΘ και τον ξαναείδα: ολόκληρο τακτικό καθηγητή πια, καταϊδρωμένο, να κάνει αυτός ο ίδιος θωρακικές συμπίεσεις σε έναν νεαρό με ανακοπή.

Μια άλλη φορά, τον είδα να κουβαλά με το

καροτσάκι έναν ασθενή στο αιμοδυναμικό, επειδή είχε καθυστερήσει ο φορέας. Κάποτε, νοσηλεύαμε ένα νέο παιδί από το Πακιστάν με οξεία λευχαιμία, σκελετωμένο, ανήμπορο ακόμη και να φάει: τον είχε μαζέψει το ΕΚΑΒ από τον δρόμο. Την πρώτη νύχτα, είδαμε με έκπληξη το παιδί να το φροντίζει αποκλειστική αδελφή, το ίδιο και τις επόμενες. Κανείς μας δεν γνώριζε ποιος την πλήρωνε, αλλά όλοι ξέραμε...

Ο άνθρωπος αυτός ήταν ο ΓΙΑΝΝΗΣ ο ΝΑΝΑΣ, που πέθανε απροσδόκητα χθες. Πέρα από τον πόνο του αποχωρισμού, δεν ξέρω αν αισθάνομαι πράγματι λύπη για τον θάνατο τέτοιων ανθρώπων. Διότι γι' αυτούς ισχύουν απολύτως τα λόγια του Παύλου: «Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος» (Φιλ 1:21) και «ἐάν τε οὖν ζῶμεν ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν» (Ρωμ 14:8).

Το βέβαιο είναι ότι μαζί με τον Νανά, πεθαίνει κι ένας συγκεκριμένος τύπος γιατρού: ο ιατρός universalis, ο ανθρωπιστής, ο αρρωστοκεντρικός, ο σπάνιος συνδυασμός κλινικού και ερευνητή, ο εγκόσμιος ασκητής, ο ολοκληρωτικά αφιερωμένος στην επιστήμη και τη διακονία, ο άνθρωπος στον οποίο ζωή και εργασία δεν μπορούν να διαφορισθούν. Και δυστυχώς, πεθαίνει δια παντός».

**Γιώργος Κρασιδιώτης,
Ιατρός**

«Μαθητές και συνεργάτες σου γαλουχημένοι με τη φιλοσοφία σου βρίσκονται πλέον στην Ελλάδα, στην Ευρώπη, στην Αμερική, βρίσκονται παντού. Μας έδειξες με πράξεις και όχι με λόγια ότι η ΑΡΧΗ είναι το Ημισυ του Παντός. Η ΑΡΧΗ με το νόημα της ΕΝΑΡΞΗΣ ενός εγχειρίματος. Αλλά και η ΑΡΧΗ με το άλλο νόημα των ΑΞΙΩΝ και των ΙΔΑΝΙΚΩΝ. Και τέλος η ΑΡΧΗ με το νόημα της ΗΓΕΣΙΑΣ, των ΚΑΝΟΝΩΝ και του καλά οργανωμένου συστήματος. Όλα κεντρικά στοιχεία της φιλοσοφίας σου Δάσκαλε μας.

Μας έδειξες ότι θέλει Αρετή και Τόλμη η Πρωτοπορία, η Καινοτομία, η Ελευθερία. Δάσκαλε μας, μας έδειξες με πράξεις και όχι με λόγια ότι σε αυτή τη ζωή πρέπει να στοχεύουμε να κάνουμε κάτι, να προσφέρουμε κάτι. Και όχι απλώς να γίνουμε κάτι.

Στον κόσμο της καρδιάς σου είχες μεγάλη αξία και γενναιοδωρία. Ξεκινούσες από την αταλάντευτη πίστη σου στο Θεό, τη βιοματική ορθόδοξη ζωή σου και τα μετουσιώνες σε ένα ορμητικό ποταμό αγάπης που βρήκε την έκφραση του στην πιο ευαίσθητη υπηρεσία του πόνου του συνανθρώπου σου, όπου με συναίσθηση ιερουργίας υπηρέτησες πιστά και ευλαβικά για πάνω από 50 χρόνια. Έτρεξες, γιάτρευες, πόνεσες, παρηγόρησες!»

**Σταύρος Δράκος,
Καθηγητής Παν. Utah, USA**

«Συνέβαλε καθοριστικά στην ανάπτυξη της σύγχρονης Καρδιολογίας. Υπήρξε από τους βασικούς κλινικούς και ερευνητές για την διάγνωση και αντιμετώπιση της καρδιακής ανεπάρκειας και ήταν πρωτοπόρος στη δημιουργία αντίστοιχου ιατρείου στο πλαίσιο της Θεραπευτικής Κλινικής του Νοσοκομείου Αλεξάνδρα».

**Αθ. Δημόπουλος,
Πρύτανης Παν. Αθηνών**

«Πολλαπλώς ευεργετημένη θεωρώ την πορεία μου εν τοις ενταύθα, πολλαπλώς ευλογημένο το πολυκύμαντο θαλασσινό της βιοτής μου ταξίδι, ταξίδι με την καλωσύνη στις μπουνάτσες και με χεμμέρια κύματα στις καταγίδες!

Κι είναι βέβαιο ότι των ευεργεσιών αυτών που αξιώθηκα, οι κορυφώσεις είναι ωραίοι άνθρωποι, πρόσωπα κι όχι άτομα, προσωπικότητες για τις οποίες ισχύει το "δίκαιος ως φοίνιξ ανθίσει και ωσει κέδρος η εν τω Λιβάνω πληθυνθήσεται", άνθρωποι που ως οδοδείκτες σημάδευαν οδούς εν οίς αξιον εστί πορεύεσθαι, άνθρωποι που ως μύρα ευωδίασαν κι ευωδιάζουν τον τόπο και τον χρόνο, ευωδιάζουν και φωτίζουν την γκρίζα και μίσηρη καθημερινότητά μας !

Τον γνώρισα πριν σαράντα χρόνους.

Ήπιαμε καφέ στο Σικάγο.

Διερχόμενος προς το Salt Lake City διέκοψε για να ιδεί τον αδερφό του που ολοκλήρωνε την ειδικότητά του στην περιφέρεια Ιατρική Σχολή του Northwestern University. Μαζί του και η Μαρία.

Δεν χρειάστηκε πολύ για να καταλάβω!

Ευτυχώς γύρω μας ανθίζουν άνθρωποι ευωδιαστοί, εύχρημοι, φωτεινοί κι ο Γιάννης ήταν ένας από αυτούς! Τοις γε οφθαλμοίς έχουσι ίνα όπονται ...

Ο Γιάννης ήταν, τι λέω ήταν (;), δίκαιοι εις τον αιώνα ζώσι, ο Γιάννης είναι άνθρωπος της αένας προσφοράς, όχι με λόγια, χορτάσαμε λόγια, "λόγια για λόγια", αντιδρά φανερά εκνευρισμένος κι ο Γιώργος Σεφέρης, "κι άλλα λόγια;", "ναί, ο Γιάννης ήταν, είναι η προσωπικότητα της τεκμηριωμένης επιστημοσύνης, επιστήμης ιατρικής που την κάτεχε, την πλάτυνε, την βάθυνε, την καλλιεργούσε άοκνα για ένα και μόνον λόγο: για να την αντιδωρίσει στον άρρωστο, στον πάσχοντα, στον αγωνιούντα, στον αναγκασμένο συνάνθρωπό του!

Μάρκος Μπόλαρης
π. βουλευτής-υπουργός

«Ευτυχώς, τέτοιοι άνθρωποι, όπως κι αν πεθάνουν, έχουν φροντίσει το μέγεθος της ψυχής και του έργου τους να επηρεάσει τόσο τους γύρω τους, ώστε να νιώσουν την ανάγκη να μιλήσουν για εκείνον.

Την αφήγηση μιας ζωής που μόνο ως σπουδαία μπορεί να χαρακτηριστεί, απόσα θα ακούσει κανείς να λένε για εκείνον οι φοιτητές Ιατρικής που μπορεί να τον είχαν καθηγητή, νοσηλευτές και γιατροί που συνεργάτηκαν μαζί του, οι φίλοι του.

.....

Πολλές φορές για κάποιους ανθρώπους καταλαβαίνεις από το πρόσωπό τους και από τον τρόπο που χαμογελούν, το ποιόν τους. Κάποιες φορές θα λαθήψεις, αλλά στην περίπτωση του Γιάννη Νανά δε γίνεται.

Χαμογελούσε με αυτόν τον συνδυασμό της ικανοποίησης και του άβολου που ένιωθε γιατί δεν ήθελε ποτέ να φαίνεται. Δεν πρέπει να υπήρξε φορά που να είπε «Έκανα το τάδε». Έγινε το χ, ψ πράγμα. Από μόνο του. Λες κι αυτός δεν είχε συμβάλλει.

Ξέρετε, μέσα στην καθημερινότητα, ιδίως αυτή των ανθρώπων που καλούνται να αναδείξουν, να μεταφέρουν πληροφορία, την προσοχή την παίρνουν τα πρόσωπα που την αποζητούν, πρόσωπα που μπορεί να μην είναι per se κακοί, αλλά δεν έχουν και κάτι να σου πουν.

Και χάνεται ο χώρος που θα έπαιρνε ο Γιάννης Νανάς και ο κάθε Νανάς. Και πρέπει να συμβεί κάτι συνταρακτικά καλό ή κάτι το τραγικό, όπως τώρα, για να δοθεί λίγο φως σε έναν άνθρωπο που ήθελε πάντοτε οι άλλοι να έχουν πάνω τους τους προβολείς».

Θάνος Ιατρόπουλος

«Στον άνθρωπο αυτό με τις τόσο εξαιρετικές και μεγάλες προσπάθειες και προσφορές, η Ιατρική Σχολή δεν συμπεριφέρθηκε ανάλογα. Από όταν έγινε Καθηγητής δεν του δόθηκε ο ανάλογος και κατάλληλος χώρος με υποδομές για τη συνέχιση του έργου του και τα προγράμματά του, πράγμα που θα διασφάλιζε και την συνέχισή του από τους συνεργάτες του και μαθητές του. Αυτό δεν το γράφω από πρόθεση κριτικής γιατί δεν είναι της στιγμής. Το γράφω με πνεύμα υπενθύμισης και ευαισθητοποίησης γιατί αυτό είναι τιμή στη διαδρομή του και την μνήμη του. Γιατί οι θεσμικοί χώροι όπως το Πανεπιστήμιο, εν προκειμένου η Ιατρική Σχολή, έχουν χρέος να ανταποκρίνονται ανάλογα και να τιμούν ανθρώπους με τέτοιο έργο, καταξίωση και προσφορά. Γιατί γίνεται αυτό παράδειγμα προς τους συναδέλφους και τους μαθητές μας αλλά και την κοινωνία που ζούμε που της χρωστάμε γιατί σε αυτή μεγαλώσαμε και σταδιοδρομήσαμε. Αυτή η υπενθύμιση είναι από εμέ η από καρδιάς κατάθεση στην μνήμη του Γιάννη».

Διονύσιος Βώρος
ομότιμος Καθηγητής Παν. Αθηνών

Με τα πρόσωπα των καθηγητών μας, ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΑΝΑ, ΜΑΡΙΑΣ ΝΑΝΑ και ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΝΑΝΑ, ταξιδεύουμε καθημερινώς στην παγκόσμια ιατρική κοινότητα ανταλλάσσοντας και μοιραζόμενοι την παγκόσμια ιατρική επιστήμη.

Μάθαμε πώς παράγεται η πρωτογενής γνώση και επιστήμη. Πώς διαμορφώνεται ένα ερευνητικό πρωτόκολλο βασικής έρευνας. Πώς μελετώνται τα αποτελέσματα. Πώς γράφεται η ιατρική εργασία και πώς δημοσιεύεται στα εγκυρότερα ιατρικά περιοδικά. Η κουλτούρα της Θεραπευτικής Κλινικής του ΕΚΠΑ έδιδεξεν το αυτόφωτον αντιμαμαχομένη το ετερόφωτον και την ιατρική δημοσιογραφία.

Ο Γιάννης ΝΑΝΑΣ, γνήσιον τέκνον της Σχολής ΜΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, άφησε να εννοηθή, ότι, σήμερα έχουμε την ιατρική, αλλά χάσαμε τον ιατρόν.

Η ιατρική εκπαίδευση, ως αναγκαίον κακόν μετεφέρθη, εξ ολοκλήρου, από τους διαδρόμους των νοσοκομείων εις τους διαδρόμους των ξενοδοχείων.

Ο θεράπων ιατρός, δεν είναι ειδικός για όλα, αλλά οφείλει να βλέπει αυτό που του δείχνει ο ειδικός.

Η ειδικότητα και η εξειδίκευση αποτελούν κυρίως ερευνητικά αντικείμενα.

Ως μαέστρος, ο θεράπων δεν ξέρει να παίξει όλα τα όργανα αλλά ξέρει να τα διευθύνει.

Ο καλύτερος μαθητής μας είναι αυτός που μας έμαθε τα λιγότερα.

Γιάννης Χατζηγεωργίου
παθολόγος, Δ/ντής Νοσ. Σύρου

Τα τραγούδια μας και οι εκτελεστές τους

Μετά δύο χρόνια αποχής, οργανώθηκαν και πάλι οι ετήσιες θερινές εκδηλώσεις των Συλλόγων μας.

Στις εκδηλώσεις αυτές, θεωρώ – και δεν είμαι ο μόνος – ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται έντονο το φαινόμενο, το οποίο με οδήγησε στην ανάγκη για το παρόν σημείωμα.

Κύριο συστατικό στοιχείο των εκδηλώσεων μας αποτελούν τα τραγούδια μας, τα οποία, όπως όλα τα δημοτικά τραγούδια, αποτελούν ποίηση «πέρα ως πέρα πρωτότυπη και αυθόρμητη», άγραφη κατά κανόνα, και παράλληλα, μνημεία της ιδιοφυΐας, της ιστορίας και των εθίμων των προγόνων μας¹, μνημεία του λόγου του λαού, διακρινόμενα για το απέριττο κάλος, την αβίαστη απλότητα, την πρωτοτυπία και την φραστική δύναμη και ενάργεια², προερχόμενα από τον ανώνυμο της νεωτέρας εθνικότητας Όμηρο, υπέρμαχο της πίστεως και πρωτοστάτη της πατρίδας³, καταρράκτη στίχου, ρυθμού, θρύλου, μύθου, παραδόσεως⁴.

Η επαγγελματική, δημόσια εκτέλεση των τραγουδιών μας, παλαιότερα είχε «ανατεθεί» σε συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Οι Σαρακατσανίοι τα τραγουδούσαν ατομικά, αλλά και ομαδικά, σε οικογενειακές και ευρύτερες κοινωνικές εκδηλώσεις, όχι όμως επαγγελματικά.

Τις τελευταίες τέσσερες, πέντε δεκαετίες, βοηθούντων και των τεχνικών μέσων, τα οποία τα πρώτα χρόνια συνέβαλαν θετικά, άρχισαν και ορισμένοι δικοί μας την ενασχόληση αυτήν.

Αυτό, εκείνα τα χρόνια, προκάλεσε ενθουσιασμό, διότι οι περισσότεροι απ' αυτούς, εξοικειωμένοι με το ύφος και το λεκτικό των τραγουδιών μας, μας συγκινούσαν ιδιαίτερα.

Ασφαλώς όλοι, και περισσότερο οι πρωτοπόροι, είναι άξιοι συγχαρητηρίων.

Όμως, σταδιακά, η δύναμη του μικροφώνου δημιούργησε άλλη αίσθηση σε ορισμένους από εκείνους που το χρησιμοποιούσαν.

Έτσι θεώρησαν ότι, αφού υπάρχουν οι αντικειμενικές συνθήκες, γιατί να μην προχωρήσουν ένα βήμα παραπέρα και να γίνουν «δημιουργοί».

Εκεί άρχισε το ξεστράτισμα. Έφτασαν στο σήμερα - οπότε παρατηρούμε το φαινόμενο να ακούμε δήθεν μελωδίες και ρυθμούς «παραδοσιακούς», με περιεχόμενο όμως εκτός κλίματος, λόγια ανούσια, άνοστα, αταίριαστα - θεωρώντας ότι έτσι μπορούν να αναδείξουν το ταλέντο τους.

Μ' αυτά εξοικειώνονται και οι νεώτεροι, μετέχοντας στους χορούς - και μη έχοντας τη γνώση και την εμπειρία, που παρέχει η ποιότητα, γνησιότητα, απλότητα, η ενάργεια και η ανάδειξη ιστορικών ή κοινωνικών γεγονότων, την οποία παρέχουν τα πραγματικά δημοτικά μας τραγούδια, άφθαρτα στο χρόνο, αρκετά των οποίων έχουν καταγραφεί σε συλλογές δύο περίπου αιώνων - με αποτέλεσμα οι εκδηλώσεις μας, αρκετές φορές, να καταντούν «πανηγύρι καμπίσιο».

Η κατάσταση αυτή θεωρώ ότι δεν ταυριάζει στις εκδηλώσεις μας. Ακόμη ο κίνδυνος να ξεχαστούν τα τραγούδια μας, με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά, είναι φανερός.

Τι πρέπει όμως να γίνει;

Ποια είναι η ευθύνη όλων μας και κυρίως των διοικήσεων των Συλλόγων, και πως μπορεί να αντιμετωπισθεί η κατάσταση;

Εδώ θα μπορούσε να προκύψει ο αντίλογος.

«Καλά και τι θέλετε να πείτε, να βάλουμε λογοκρισία»;

Ασφαλώς και δεν θα βάλουμε λογοκρισία.

Όμως σκοπός των Συλλόγων δεν είναι η προσωπική προβολή καθ' ενός, αλλά, μεταξύ των άλλων και ο σεβασμός στις παραδόσεις μας, προέχουσα θέση στις οποίες έχουν τα ήθη και τα έθιμά μας και η ιστορική μας παράδοση.

Εκτός Συλλόγων καθ' ένας μπορεί να κάνει ό,τι θέλει.

Ας μην αφήσουμε, αντί για την εκτέλεση των τραγουδιών μας, να οδηγηθούμε στην «εκτέλεσή τους»

Θέτω λοιπόν το πρόβλημα.

Ας το σκεφτούμε λίγο όλοι μας και περισσότερο οι αρμόδιοι και οι υπεύθυνοι, αλλά και οι ίδιοι οι τραγουδιστές μας.

Το χρωστάμε και στις προηγούμενες και στις επόμενες γενιές.

Πρέβεζα, Σεπτέμβριος 2022

Σημειώσεις:

¹ Claude Fauriel, *Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια*, 2^η έκδοση, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, προλεγόμενα

² Ν. Γ. Πολίτου, *Εκλογαί από τα Τραγούδια του Ελληνικού Λαού*, έκδοση εβδόμη, εκδόσεις Ε. Γ. Βαγιονάκη, 1978, προλεγόμενα.

³ Σπ. Ζαμπέλιου, *Άσματα Δημοτικά*, Κέρκυρα, 1878, εισαγωγή

⁴ Στεφ. Γρανίτσα, *Τα Άγρια και τα Ήμερα, του Βουνού και του Λόγγου*, Εκδόσεις Μάρη, σελ. 75.

Τα σαρακατσάνικα υφαντά

συνέχεια από το προηγούμενο φύλλο

των Γεώργιου και Ειρήνης Τσουμάνη

ΤΟ ΔΙΑΣΙΔΙ

Όλα τα νήματα μετά το γνέσιμο και το τύλιγμα στο αδράχτι, μαζεύονταν σε κουβάρια. Σε ένα κουβάρι πολλά αδράχτια μαζί. Οι γυναίκες υπολόγιζαν πόσα περιπού κουβάρια νήματος θα χρειαστούν για την προετοιμασία του αργαλειού προκειμένου να προχωρήσουν στην ύφανση. Για την επιλογή του χρώματος του υφαντού φρόντιζαν και για το βάψιμο των νημάτων με τις ανάλογες βαφές. Φυτικές κατά κανόνα, όπως φύλλα καρδιάς για καφέ και το ριζάρι για το κόκκινο ή με λουλάκι όταν επρόκειτο για μαύρο χρώμα. Τα κουβάρια ζεματίζονταν σε ζεστό νερό και ύστερα οι κλωστές θα τεντώνονταν για να αποτελέσουν το **στημόνι** του διασιδίου. Κάποιες φορές το βάψιμο γίνονταν στο μαλλί, πριν το γνέσιμο.

Το διασίδι, η διαδικασία με την οποία θα φτιαχτεί το στημόνι, θα τυλιχτεί γύρω από το αντί και θα στηθεί στον αργαλειό. Απαιτεί

περιορισμένο χώρο, να ξετυλίγονται εύκολα και με τη βοήθεια της ιδιάστρας, του ξύλινου αντικείμενου, να δημιουργούν το διασίδι. Για να στηθεί ένα διασίδι τοποθετούνται στο χώμα μικροί πάσσαλοι ύψους λίγων εκατοστών και σε θέσεις που οι υφάντρες ξέρουν. Τεντώνουν στη συνέχεια τις κλωστές όπως αυτές βγαίνουν πολλές μαζί μέσα από τις οπές της ιδιάστρας και οι οποίες θα φτιάξουν το στημόνι του διασιδίου.

Ο αριθμός των κλωστών που έχει ένα διασίδι ποικίλει ανάλογα με το είδος του υφαντού. Όσο περισσότερο πυκνό θα γίνει τόσο περισσότερες κλωστές χρειάζεται. Αυτό μετρείται σε «μέτρες» και «κεφάλια». Η μια μέτρα αντιστοιχεί με τρεις κλωστές και το ένα κεφάλι αντιστοιχεί με τριάντα κλωστές. Δηλαδή αν ένα διασίδι στον αργαλειό έχει τριάντα κλωστές στο στημόνι, τότε είναι δέκα μέτρες ή ένα κεφάλι. Έλεγαν λοιπόν οι Σαρακατσάνες γυναίκες. Το διασίδι για τα παντελόνια χρειάζεται να είναι τρία κεφάλια, δηλαδή απαιτεί ενενήντα κλωστές στο στημόνι του. Ένα μεγάλο διασίδι μπορεί να έφτανε και να ξεπερνούσε και τα δώδεκα κεφάλια. Να ήθελε δηλαδή στο στημόνι του περισσότερες από τριακόσιες εξήντα κλωστές.

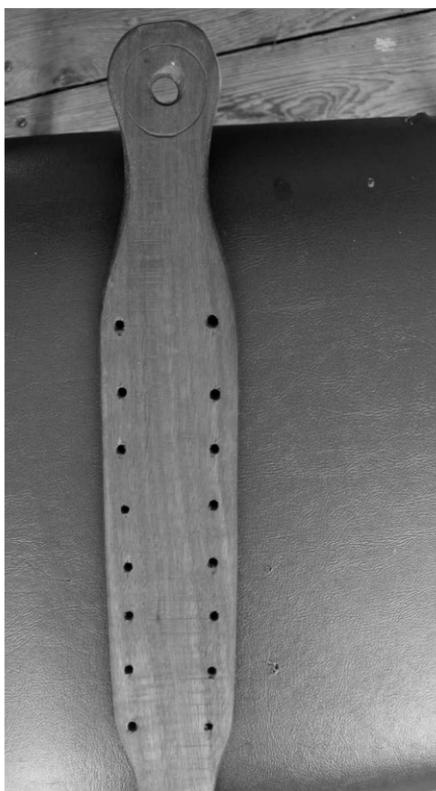
Το νήμα που θα αποτελέσει το στημόνι του υφαντού, προκειμένου να μην κοπεί ζεματίζεται δύο φορές. Με το ζεμάτισμα το νήμα δεν κόβεται εύκολα, αντέχει στο τέντωμα και στις πιέσεις του κτυπήματος του αργαλειού. Γνώση εμπειρική που φτάνει πριν από χιλιάδες χρόνια. Την πρώτη φορά τα κουβάρια με το νήμα ζεματίζονται σε βραστό νερό. Στη συνέχεια δεν εκτίθενται αμέσως στον αέρα για να στεγνώσουν. Η απότομη διαφορά θερμοκρασίας από το πολύ ζεστό στο κρύο τα καταστρέφει, τα νήματα κόβονται εύκολα, δεν αντέχουν. Για αυτό αμέσως μετά το ζεμάτισμα τα έβαζαν μέσα σε σακούλες υφασμάτινες και τα σκέπαζαν προκειμένου να μην εκτεθούν αμέσως στο κρύο. Αφού σιγά-σιγά αποκτούσαν τη θερμοκρασία του

περιβάλλοντος τα άπλωναν στον ήλιο για να στεγνώσουν. Δεύτερο ζεμάτισμα γίνονταν μετά το ιδίασμα. Ολόκληρα πλέον το διασίδι, προτού ακόμα τεντωθεί για να μαζευτεί στο ξυλόχτενο. Και πάλι η ίδια διαδικασία σε ό, τι αφορά την απότομη έκθεση στο περιβάλλον. Το διασίδι μαζεμένο πλέον σε μια βάντα, προστατεύονταν μέσα σε υφασμάτινη σακούλα και σκεπάζονταν με άλλο ρούχο, για να μην κρυώσει απότομα.

Το διασίδι αφού στηθεί θα πρέπει στη συνέχεια να μαζευτεί γύρω από το αντί του αργαλειού. Στο στάδιο αυτό το αντί τοποθετείται πάνω σε δύο φούρες χοντρές ξύλινες που απέχουν μεταξύ τους λίγο λιγότερο από το μήκος του αντιού. Το ιδίασμα χρειάζεται χώρο ανοιχτό, καιρό ζεστό και καλό και πρωτίστως επιδέξια χέρια από τη γυναίκα που συντονίζει και το μαζεύει γύρω από το αντί. Το ιδίασμα κρατάει πολλές ώρες και θέλει υπομονή και γνώση της υφαντικής τέχνης. Ιδιαίτερα στην αρχή που γίνεται η **σταύρωση**, αλλά και μετά στο **μπελόνιασμα**, όταν περνούν τις κλωστές από τα μιτάρια και το χτένι. Το **αντί του** αργαλειού, πάνω στο οποίο τυλίγεται το νήμα-στημόνι της ιδιάστρας λέγεται **τυλίχτρα**.

ένα άκρου του. Αυτός ο μοχλός λέγεται φέρτης. Για να τυλιχτεί το νήμα γύρω από το αντί πρέπει αυτό να τοποθετηθεί και να στερεωθεί μέσα στο μικρό αυλάκι που έχει το αντί κατά μήκος του. Αυτό γίνεται με τη βοήθεια βέργας που πατάει το στημόνι μέσα στο αυλάκι, μέχρι που να κάνει μια περιστροφή γύρω από το αντί. Αυτό είναι το λεγόμενο από τις Σαρακατσάνες «κάρδιωμα». Στήριξη δηλαδή του στημονιού στην καρδιά του αντιού. Προς τούτο και η βέργα λέγεται «καρδιόβεργα». Με την περιστροφή του αντιού, η γυναίκα που κρατά τεντωμένο το διασίδι νιώθει το τράβηγμα προς την τυλίχτρα και προχωράει προς αυτήν. Έτσι τραβιέται όλο το τεντωμένο διασίδι προς το αντί και το στημόνι περιτυλίγεται μέχρι το τέλος. Μια ακόμα γυναίκα συντονίζει τα καλαμίδα. Δύο δηλαδή καλάμια ή ξύλινες βέργες χωρίς κόμπους που είναι τοποθετημένα ανάμεσα στις κλωστές προκειμένου να τις διατηρούν σταυρωμένες. Η μια δηλαδή κλωστή να είναι πάνω από τα καλάμια και η άλλη κάτω. Σε σύνολο θα λέγαμε ότι για το ιδίασμα απαιτούνται τουλάχιστον τέσσερα άτομα.

Το μήκος του διασιδίου το υπολόγιζαν σε οργιές. Όσο δηλαδή είναι το άνοιγμα των δύο χεριών ενός ανθρώπου. Μέγεθος σχετικό, αλλά σε κάθε περίπτωση υπολόγιζαν στο περίπου πόσο ήθελαν

Ιδιάστρα

ωστόσο τη δική του προετοιμασία και τεχνική. Τα κουβάρια τοποθετούνται στη σειρά μέσα σε διάφορα αντικείμενα (κακάβια, κατσαρόλες κ.λπ) για να κυλάνε σε

Διασίδι που τυλίγεται στο αντί.

Οι κλωστές του διασιδίου στο ένα άκρο του περνιούνται ανάμεσα στο αντί και το υπόλοιπο διασίδι απλώνεται σε ευθεία γραμμή με αυτό. Στο άλλο άκρο του δένεται με τριχιά και τεντώνεται. Το κρατά μια γυναίκα με δεμένη την τριχιά στη μέση της για να ασκεί μεγαλύτερη αντίσταση, έτσι ώστε το διασίδι να τεντώνεται περισσότερο για να τυλιχτεί καλύτερα. Η γυναίκα που κάθετα στην τυλίχτρα και συντονίζει, φροντίζει για το ομοιόμορφο τύλιγμα του διασιδίου γύρω από το αντί και σε κανονικές αποστάσεις από τα δύο άκρα του. Αυτό βοηθά στην καλή ύφανση γιατί έτσι οι κλωστές απέχουν σε αποστάσεις όμοιες μεταξύ τους και δεν δημιουργούν μεγάλα κενά. Και εδώ λοιπόν στο τύλιγμα του διασιδίου χρειάζεται μια έμπειρη υφάντρα.

Δίπλα της μια άλλη, αργά-αργά, περιστρέφει το αντί με ένα μοχλό που είναι περασμένος στο

να είναι το μήκος του. Το άνοιγμα των χεριών ενός ανθρώπου λένε ότι έχει μήκος όσο και το ύψος του. Το πλάτος υπολογίζονταν όπως προανέφερα με τα κεφάλια. Το σύνολο δηλαδή των κλωστών που το απαρτίζονταν. Και εδώ πάλι το μέγεθος είναι σχετικό. Περισσότερα νήματα και κατ'επέκταση περισσότερα κεφάλια απαιτούσαν τα ρούχα που ήθελαν φιλό νήμα, όπως τα παντελόνια των ανδρών. Όσο περισσότερο φιλογενεμένα ήταν τα νήματα, τόσο καλύτερα γίνονταν τα υφαντά. Αφού το διασίδι μαζευτεί στο αντί μέχρι τέλους στη συνέχεια τοποθετείται στον αργαλειό. Από εκεί και ύστερα αρχίζει η ύφανση. Οι Σαρακατσάνες τοποθετούσαν στις τρύπες του αντιού χόρτα ή φύλλα για το μάτιασμα μέχρι που να το μεταφέρουν στον αργαλειό.

Διασίδι φωτ. Μουσείο Σαρακατσαναίων Σερρών

συνέχεια στο επόμενο φύλλο

Βυζαντινές Λέξεις και φράσεις στους Σαρακατσάνους μέρος 5^ο

1. Τι σφίξη τον έπιασε

Το δίκαιο στο Βυζάντιο ακολουθούσε το ρωμαϊκό δίκαιο. Έτσι, οι τιμωρίες που προβλέπονταν στο Βυζάντιο ήταν: θανάτωση, εξανδραποδισμός (πώληση ως δούλου) ακρωτηριασμός, κουρά (ποινή μοναχικής κουράς - κουρέματος και κλείσιμο σε μοναστήρι), διαπόμπευση, εξορία, δήμευση της περιουσίας και σωματικός κολασμός. Ακόμα και ο Γεωργικός Νόμος του 7^{ου}-8^{ου} αι. πρόβλεπε ακρωτηριασμό στην περίπτωση που έκοβε κανείς σταφύλια ή καρπούς σε ξένη ιδιοκτησία και φραγγελισμό (μαστίγωμα), αν τα ζώα κάποιου, από δική του αμέλεια, έμπαιναν σε ξένη ιδιοκτησία

του Γιώργου Καπρινιώτη

Στα Βυζαντινά χρόνια μία από τις σωματικές τιμωρίες ήταν και το σφίξιμο. Ο ιστορικός Προκόπιος (500 – 565 μ.Χ.) γράφει γι' αυτή την τιμωρία: νευράν βοείαν εις του ανθρώπου την κεφαλήν αμφί τα ώτα περιελίξαντες, την νευράν¹ έστρεφον και έσφιγγον (Αφού τύλιγαν στο κεφάλι του ανθρώπου, γύρω από τα αυτιά, στριμμένο και αποξηραμένο βοδινό έντερο, το έστρεφαν και το έσφιγγαν).

Σ' ένα άλλο κείμενο του 10^{ου} αι. μ.Χ. διαβάζουμε: έσφιγγον την κεφαλήν αυτού μετά κόρδας² και εξεπήδων οι οφθαλμοί αυτού (έσφιγγαν το κεφάλι του με στριμμένο και αποξηραμένο έντερο και πετάγονταν έξω τα μάτια του). Άλλο κείμενο του 13^{ου} αι. μ.Χ. γράφει: αστραγάλους³ επί τους μνηγγούς⁴ αυτού έθετο (έβαζαν στα μνηγγία του μικρά κόκαλα).

Η τιμωρία αυτή ήταν φοβερή, επώδυνη και ήταν γνωστή και με το ρήμα κορδίζω. Παραπλήσια σημασία είχε και το ρήμα σφίγγω (κρατάω κάτι γερά) και σφίγγομαι, που σημαίνει στενοχωρούμαι πολύ, βρίσκομαι σε πολύ δύσκολη και ζόρικη κατάσταση. Λέμε τις φράσεις: Η φούστα με σφίγγει στη μέση. Σφίγγω τα λουριά. Με σφίγγει το παπούτσι, με στενεύει. Σφίγγεται για να μη φαίνεται η κοιλιά της. Σφίγγεται η καρδιά μου, δοκιμάζω ένα πολύ δυσάρεστο συναίσθημα που με πιέζει ψυχικά. Σφίγγεται για να ενεργηθεί. Έσφιξαν τα κρύα ή οι ζέστες. Σφίχτηκε πολύ, για να ξεφλήσει το χρέος του. Ήταν πολύ σφιγμένος. Γενικά, έμειναν και σε μας οι φράσεις τον έσφιξε και τον έπιασε σφίξη, δηλαδή, βρέθηκε σε πολύ δύσκολη κατάσταση και πίεση, τον έπιασε μεγάλη στενοχωρία.

2. Αυτός σώνει και καλά θέλει...

Αυτή η Βυζαντινή φράση που ακούγεται μέχρι σήμερα έχει αρνητική σημασία και χρησιμοποιείται με την έννοια της επιμονής κάποιου. Ακόμη, σημαίνει την υποχρέωση να αποδεχτεί αυτό που θέλει κάποιος, δεν επιδέχεται αντίρρηση ή αμφισβήτηση και ίσως εμπεριέχεται και η έννοια του εκβιασμού. Ακούμε για παράδειγμα τη φράση: αυτός θέλει σώνει και καλά να γίνει το δικό του.

Η έκφραση αυτή προήλθε από σκηνές διασκέδασης και συγκεκριμένα, όταν κάποιος θέλει και επιμένει να γεμίσει, με το ζόρι, με ποτό το ποτήρι που κρατάει άλλος, που όμως δεν επιθυμεί να γεμίσει μέχρι επάνω και αντιδρά με τη φράση: σώνει, καλά, σώνει, ενώ ο πρώτος εξακολουθεί να ρίχνει το ποτό. Το σώνει, σ' αυτή την περίπτωση έχει τη σημασία του φτάνει.

Σχετικές φράσεις

- Εμείς του λέγαμε όχι και αυτός ήθελε σώνει και καλά να έρθει μαζί μας.
- Γιατί θέλεις σώνει και καλά να παραμείνεις εδώ, αφού είσαι άρρωστος;
- Εσύ, ενώ είσαι μεθυσμένος, θες σώνει και καλά να οδηγήσεις.
- Αυτός εκεί, σώνει και καλά να με πάει βόλτα με τη μοτοσυκλέτα.
- Δεν έχουν καλή ομάδα, αλλά θέλουν σώνει και καλά να κερδίσουν.
- Δεν είναι απαραίτητο σώνει και καλά να πραγματοποιηθεί η ψηφοφορία σήμερα.
- Τώρα κατάλαβα τι καπνό φουμάρεις, θέλεις σώνει και καλά να με τουμπάρεις.
- Ήθελες σώνει και καλά να του κόψεις τον αέρα, ε;
- Πρέπει σώνει και καλά να γράψεις αυτές τις σαλαμάρες;

3. Θα σε χορέψω στο ταψί

Σπεύδω από την αρχή να δώσω τη σημασία της φράσης που είναι: θα σε βασανίσω πολύ, θα σε ανα-

γκάσω να κάνεις κάτι βασανιστικό, που ωστόσο εσύ δεν το επιθυμείς. Η φράση προέκυψε από τη συνήθεια που είχαν τα παιδιά να συλλαμβάνουν και να δένουν από τον λαιμό έναν σκαντζόχοιρο και να τον χορεύουν στο ταψί, δηλαδή τον ανάγκαζαν να χορεύει, ενώ χτυπούσαν το ταψί σαν τύμπανο. Η φράση έχει μείνει ολοκληρωμένη στην Αργολίδα: θα σε κάνω να χορέψεις σαν τον σκαντζόχοιρο στο ταψί.

Υπάρχει, όμως και μια άλλη νεότερη εκδοχή, που υποστηρίζει ότι προήλθε από τον βασανισμό ενός άλλου ζώου, της αρκούδας. Ο αρκουδιάρης, προκειμένου να εκπαιδεύσει ένα αρκουδάκι να χορεύει, εφαρμόζε την ακλόουθη τακτική. Έβαζε το αρκουδάκι σ' ένα μεγάλο μπρούτζινο ταψί (σινί) που είχε τοποθετηθεί πάνω σε έναν λάκκο με φωτιά, οπότε αυτό, για να μην κάψει και τις τέσσερις πατούσες του, σπκωνόταν όρθιο και άλλαζε συνεχώς πόδι. Όσο το ζώο καιγόταν, ο γύφτος έπαιζε το ντέφι του, με αποτέλεσμα το ταλαίπωρο αρκουδάκι να συνδέσει σιγά σιγά τον ήχο του ντεφιού με τον αναγκαστικό χορό του. Επομένως, από το καυτό ταψί του αρκουδιάρη, όπου χόρευε το αρκουδάκι, προέκυψε και η φράση: θα σε χορέψω στο ταψί.

Αν το αρκουδάκι δεν υπάκουε έτρωγε ξύλο, εξ ου και η φράση έφαγε το ξύλο της αρκούδας. Αν υπάκουε, ο εκπαιδευτής του έδινε μια ρέγγα ή άλλο μεζέ ως ανταμοιβή. Έτσι, προέκυψε και η φράση: "νποτικό αρκούδι δεν χορεύει". Επομένως χορεύει μόνο το αρκούδι που παίρνει προβιβάσιμο βαθμό στις εξετάσεις. Γενικά, οι εκπαιδευτές ή βασανιστές ζώων χρησιμοποιούν αυτή την τακτική, που είναι γνωστή και ως «το καρότο και το μαστίγιο». Επομένως, η φράση θα σε χορέψω στο ταψί έχει τη σημασία θα σε βασανίσω ή θα σε τιμωρήσω σκληρά.

4. Για τα σκουλαρίκια

Το σκουλαρίκι είναι ένα κόσμημα, που συνήθως κρεμόταν και κρέμεται στο αυτί. Σήμερα, βέβαια, φοριέται και στην μύτη, στο φρύδι ή και σε άλλο μέρος του σώματος. Όμως, τα σκουλαρίκια δεν ήταν απλώς ένα ωραίο κόσμημα αλλά, ήταν και ένα σύμβολο, που φανέρωνε την καταγωγή, την οικονομική άνεση, την οικογενειακή κατάσταση και την θέση στην κοινωνία.

Στις τοιχογραφίες της προϊστορικής Θήρας στο Ακρωτήρι (χωριό της Σαντορίνης), και στις τοιχογραφίες της αρχαίας Περσέπολης (αρχαία πρωτεύουσα της Περσίας), τα σκουλαρίκια φαίνεται ότι κοσμούσαν τα αυτιά σε γυναίκες και άνδρες. Δεν ήταν, όμως, απλά ένα όμορφο κόσμημα, αλλά ένα σύμβολο, που δήλωνε καταγωγή, κοινωνική θέση, οικονομική άνεση και ευκατάστατη οικογένεια.

Στην Οδύσσεια και την Ιλιάδα ο Όμηρος κάνει αναφορά στα όμορφα σκουλαρίκια της Πηνελόπης και της Ήρας. Γενικότερα, σχεδόν σε κάθε πολιτισμό, γυναίκες και άνδρες συνήθιζαν να στολίζουν τα αυτιά τους με σκουλαρίκια. Αιγύπτιοι, Μυκηναίοι, Πέρσες, Ρωμαίοι τρυπούσαν υποχρεωτικά τα αυτιά των νεαρών κοριτσιών και αγοριών για θρησκευτικούς λόγους. Στο Βυζάντιο τα σκουλαρίκια τα αγαπούσαν, κυρίως, οι γυναίκες καθώς επίσης και τα δαχτυλίδια τα οποία εκτός από τις γυναίκες τα φορούσαν και άντρες. Ακόμα και οι Αζτέκοι, που έχουν ζήσει στο κεντρικό Μεξικό της Αμερικής από τον 14ο μέχρι τον 16 αιώνα μ. Χ., για τους ίδιους λόγους φορούσαν σκουλαρίκια. Για τους νομάδες Τούρκους, όπως και για τους Ινδούς, ήταν ένα συνηθισμένο διακοσμητικό αντικείμενο.

Σήμερα, τα σκουλαρίκια αποτελούν βασικό διακοσμητικό αντικείμενο για κάθε φύλο και ηλικία και εκφράζει, με τον πιο εμφανή τρόπο, το προσωπική προτίμηση εκείνων που το φορούν.

Τα σκουλαρίκια είναι συνδεδεμένα περισσότερο με το ωραίο φύλο, διότι το γυναικείο φύλο, για να γίνει ελκυστικό, έπρεπε και πρέπει να καλοχτενίζεται, να φοράει καλά ρούχα και να στολίζεται με διάφορα στολίδια, όπως βραχιόλια, σκουλαρίκια, καρφίτσες, και να μακιγιάρεται. Όλα αυτά τα στολίδια συμβάλλουν στον καλλωπισμό της γυναίκας και τα φορούσαν κυρίως στους γάμους, στις γιορτές και γενικά σε μέρες διασκέδασης. Σχετικά με τα σκουλαρίκια, που κρεμούσαν και κρεμούν στα αυτιά τους οι γυναίκες τα φοράει και ένα μέρος από τον αντρικό πληθυσμό, στις τελευταίες δεκαετίες. Όπως είναι γνωστό οι περισσότεροι άρρενες πάσης ηλικίας δεν υπέκυψαν στον πειρασμό να κρεμάνε στα αυτιά τους σκουλαρίκια, γιατί απλούστατα το θεω-

ρούν γυναικείο στολίδι και επικρίνουν εκείνους τους νέους ή τους άντρες, που χωρίς αναστολές τα φοράνε. Από την αντίθετη σκοπιά το κρέμασμα σκουλαρικιών στα αυτιά των αντρών θεωρείται ως πρόοδος, ως εκσυγχρονισμός, ως νεοτερισμός, ως εφαρμογή νέων αντιλήψεων, ως μόδα και ως κάτι που συμβάλλει στην αύξηση του γοήτρου τους.

Όμως, δεν πρόκειται για νεοτερισμό, αφού τα σκουλαρίκια στα αυτιά των αντρών είχαν κάνει την εμφάνισή του σε πολύ μακρινούς καιρούς αλλά και στα χρόνια του Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Νά πώς έχει η ιστορία. Στα Βυζαντινά χρόνια υπήρχαν σχολαί (σκολές), που ήταν τμήματα στρατού και τα οποία είχαν ως αποκλειστικό έργο να φρουρούν τον βασιλιά. Με άλλα λόγια, έπαιζαν τον ρόλο της ανακτορικής φρουράς. Οι άντρες αυτής της φρουράς, επειδή εκπαιδεύονταν σε ειδική σχολή λέγονταν σχολάριοι. Αρχικά, επιλέγονταν ως σχολάριοι εκείνοι που ήταν ικανοί και γενναίοι και έτρεφαν μεγάλη πίστη στο πρόσωπο του βασιλιά. Αργότερα, όμως, κατατάσσονταν στις σχολές αυτές τα παιδιά των πλουσίων και των ισχυρών. Όμως, υστερούσαν πολύ στα προσόντα, που είχαν οι πρώτοι σχολάριοι και διακρίνονταν σε άλλους τομείς. Οι Βυζαντινοί χρονικογράφοι και ιστορικοί γράφουν ότι αυτοί οι σχολάριοι, που προέρχονταν από πλούσιες οικογένειες, δεν είχαν να επιδείξουν τίποτε άλλο παρά μόνο τα μεταξωτά ρούχα τους και τα χρυσά και πολύτιμα ενώτια⁵ (σκουλαρίκια). Το υπογράμμιζαν και το κατέκριναν αυτό, γιατί και στη Βυζαντινή περίοδο δεν συνθίζονταν ιδιαίτερα τα σκουλαρίκια στους άντρες. Αυτοί, λοιπόν οι σχολάριοι φορούσαν ενώτια σχολαρίκια, και σε μεσαιωνικά έγγραφα αναφέρονται ακριβώς ως ενώτια *σχολαρίκια*. Στη συνέχεια, και για λόγους, ίσως, συντομίας και της καταβολής μικρότερης προσπάθειας, αποσιωπήθηκε η πρώτη λέξη ενώτια και επικράτησε η δεύτερη, *σκουλαρίκια*.

Θυμίζω ότι στην αρχαία φράση «νεαρόν ύδωρ», με αποσιώπηση της δεύτερης λέξης παρέμεινε η πρώτη νεαρόν, που αργότερα έγινε νερό.

Αν με ρωτήσετε αν είμαι με το μέρος των «σκουλαρικών» θα σας έλεγα όχι, αλλά για τους άρρενες οπαδούς των σκουλαρικιών, αν πιστεύουν ότι τα σκουλαρίκια τους ανεβάζουν το γόητρο, την εμφάνιση και την ψυχολογία τους, εμένα δεν μου πέφτει λόγος. Άλλωστε, ο καθένας έχει το δικαίωμα να εμφανίζεται, όπως επιθυμεί, με πρόσθετα διακοσμητικά στοιχεία ή όχι φτάνει να μην παραβιάζει την κείμενη νομοθεσία.

Πάντως, έχω την αίσθηση ότι όλες οι εμφανίσεις ανθρώπων, που αποκλίνουν από το συνηθισμένο και καθιερωμένο, στοιχίζονται με την άποψη ότι έτσι ενδυναμώνουν την ξεχωριστή δική τους οντότητα, ταυτότητα και εμφάνιση, πράγμα που τους δίνει, όπως πιστεύουν επιπλέον αναγνωρισιμότητα και ξεχωριστή εμφάνιση. Με γεια τους και χαρά τους. Σ' αυτή την αντίληψη μπορώ πολύ απλά να απαντήσω πως κάθε άνθρωπος, σχετικά με την εμφάνισή του, είναι από τη φύση του ξεχωριστός, μοναδικός και ανεπανάληπτος και εύκολα γίνεται διακριτός και αναγνωρίσιμος, είτε φοράει σκουλαρίκια ή όχι, είτε απλά ρούχα ή πολυτελή και εξεζητημένα, είτε επιλέγει οποιαδήποτε μορφή κόμμωσης, διακόσμησης ή ξυρίσματος, είτε προτιμά απλή ή περίπλοκη και εκτεταμένη μορφή δερματοστιξίας (τατουάζ), είτε την αποφεύγει παντελώς.

[Πηγές: 1.Βυζαντινών βίος και πολιτισμός, Φαίδωνα Κουκουλέ. 2) Βικιπαίδεια. 3) Λεξικό Νεοελληνικής γλώσσας].

Παραπομπές

- 1.νευρά: στριμμένο και ξεραμένο νεύρο ή έντερο ζώου, χορδή τόξου από νεύρο ή από έντερο ζώου
- 2.κόρδα: χορδή, αποξηραμένο και στριμμένο έντερο με το οποίο έδεναν τα δύο άκρα του τόξου- νευρά:
- 3.αστράγαλος. Το μικρό κόκαλο που βρίσκεται στο πίσω μέρος του ταρσού, ανάμεσα στην κνήμη και στη φτέρνα. (Ταρσός: το πίσω μέρος του σκελετού του άκρου ποδιού, που αποτελείται από τρεις σειρές μικρών οστών).
- 4.μνηγγί ή μνηγγί: κρόταφος, περιοχή του μπροστινού τμήματος του κρανίου, ανάμεσα στην εξωτερική γωνία του ματιού και στο επάνω τμήμα του αυτιού, δεξιά και αριστερά από το μέτωπο.
5. ενώτιον: Από την αρχαία λέξη ωτίον, υποκοριστικό του ους, ωτός, που στην αρχαιότητα τη σήμαινε το αυτί. Στον πληθυντικό τα ώτα (αυτιά), άρα ενώτια (εν +ώτα) είναι αυτά που βρίσκονται ή κρέμονται στα αυτιά. Από τη λέξη αυτή προέρχεται και το ρήμα ενωτίζομαι: δέχομαι στα αυτιά με προσοχή, ακούω με προσοχή, ακούω με μεγάλο ενδιαφέρον.

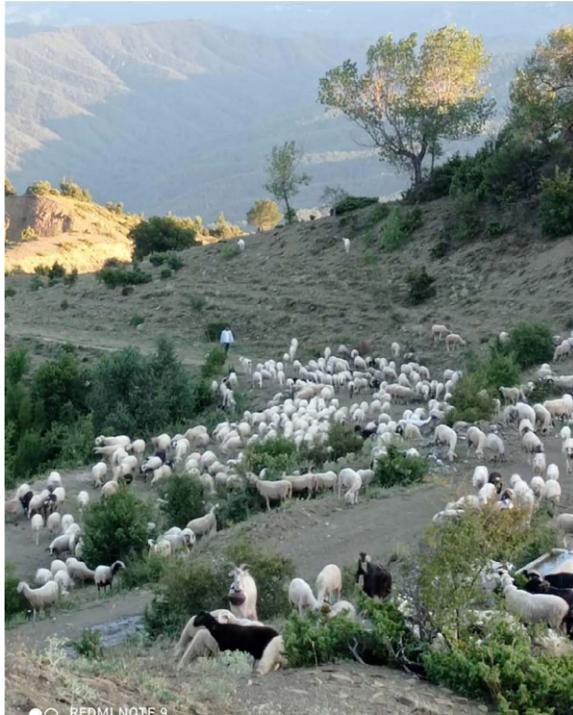
Ο τελευταίος της Αστράκας

Ακούστηκε στο ποτάμι ο σάλαγος. Εϊ - εϊ οι τζομπαναράιοι, μπιμ - μπιμ - μπιμ η μεγάλη μπιμπικά απ' το γκεσέμι, ξεχώριζε απ' το γαργάρισμα των κουδουνιών του κοπαδιού. Αληθινή συναυλία, ποιμενική. Δεν άντεξα. Πήγα στον Αϊ-Γιάννη να ιδώ από κοντά το κοπάδι. Συνειρμικά γύρισα χρόνια πίσω, στα παλιά χρόνια του νομαδισμού. Ο δρόμος γύρω στα οχτακόσια μέτρα

Του Ευριπίδη Μακρή

απ' το Κουκούλι ήταν το πέρασμα για όλα τα βουνά της Τύμφης που ξεκαλοκαίριαζαν οι Σαρακατσαναίοι τα πρόβατά τους στα βουνά των χωριών του Ζαγορίου: Κουκούλι, Καπέσοβο, Βραδέτο, Τσεπέλοβο, Σκαμνέλι, Λάιστα. Κάθε χρόνο, τέλη Μαΐου - αρχές Θερτί, πέρναγαν οι στάνες πάντα απ' την ίδια στράτα, τη «Βλαχόστρατα», στον Αϊ-Γιάννη. Ήταν τότε μια πανδαισία. Να βλέπεις και ν' ακούς... Από 'κει πέρναγαν τα καραβάνια, από 'κει πέρναγαν τα κοπάδια. Τα θυμάμαι και συγκινούμαι. Έκαναν «κονάκι» στα Λιβαδάκια, στο Τέρμα ή στο ποτάμι κι από 'κει φόρτωναν την άλλη μέρα και έφταναν στα χωριά τους, εκτός από τη Λάιστα που ήταν μακριά κι είχαν δυό μέρες ακόμα δρόμο. Χρόνια αξέχαστα για όσους τα έζησαν. Ο ερχομός στα βουνά των Σαρακατσαναίων ήταν ένα «ξαπόσταμα», όχι χωρίς δουλειές, αυτές δεν έλειπαν ποτέ, αλλά ένιωθαν καλά, ένιωθαν όμορφα, δεν συγκρίνονταν με τις δουλειές και τις δυσκολίες του χειμώνα και για τους άντρες και για τις γυναίκες. Το καλοκαίρι έσμιγαν τα πρόβατα σε δυο ή τρεις - το πολύ - στάνες κι οι τζομπαναράιοι είχαν λιγότερη δουλειά. Το γάλα «κόβονταν» απ' τον έμπορο τέλη Αλωνάρη, ζουλάπι στα σπανά δεν υπήρχε κι ήταν ξέγνοιαστοι. Οι γυναίκες από την εποχή που είχαν κατοικήσει στα Ζαγοροχώρια, λίγα χρόνια πριν απ' τον πόλεμο, έκαναν πιο ήρεμα το νοικοκυριό τους και τις δουλειές του αργαλειού, τις ετοιμασίες των προικιών των κοριτσιών. Στα Ζαγοροχώρια πήραν οι Σαρακατσαναίοι πολλά στοιχεία απ' το Ζαγορίσιο πολιτισμό, έμαθαν γράμματα και με το πέρασμα του χρόνου εγκαταστάθηκαν μόνιμα στο Ζαγόρι. Το καλοκαίρι γίνονταν τα πανηγύρια, τα γλέντια και οι γάμοι κι όλοι ήταν χαρούμενοι. Τα ανύπαντρα «πιδιά» εύρισκαν την ευκαιρία να ιδούν κανιά κοπέλα κι οι κοπέλες, ομοίως, να ιδούν κανά «πιδί. Ετούτο το απόγιομα του Αλωνάρη που βγήκα στον Αϊ-Γιάννη να ιδώ το κοπάδι που ανέβαινε για τα βουνά τα Κουκουλιώτικα της Αστράκας δεν είχε καμιά σχέση με το πέρασμα των νομάδων Σαρακατσαναίων τα παλιά χρόνια, που περνούσαν για πολλές μέρες οι στάνες με τα πρόβατα και τα καραβάνια. Αυτό είναι κάτι που ανήκει στο παρελθόν και δεν ξαναγυρίζει. Όμως έχει και τούτο το πέρασμα του κοπαδιού από την ίδια στράτα, τη «Βλαχόστρατα», έ να και μοναδικό κοινό στοιχείο με το πέρασμα στη στράτα για τα βουνά του παλιού καιρού. Είναι ένα μεγάλο κοπάδι 700 προβάτων που χαιρέσαι να το βλέπεις και χαιρέσαι να το ακούς. Αρματωμένο και περήφανο. Αυτό το κοπάδι είναι το μοναδικό κοπάδι του μοναδικού εναπομείναντα τσέλιγκα σε όλα τα βουνά της Τύμφης. Είναι το κοπάδι του Σπύρου Χρήστου Ζήγου, που έχει τη δική του ιστορία. Στην «μπροστινέλα» του κοπαδιού ήταν ο Κουκουλιώτης δάσκαλος Τάκης Παν. Γόγολος, φίλος και κουμπάρος του Σπύρου. Ήρθε να τον βοηθήσει στη στράτα για το βουνό. Αυτό σημαίνει βοήθεια όταν ο φίλος σου έχει ανάγκη κι ένιωσα πραγματικά μεγάλη χαρά που ο Τάκης ήρθε να συνδράμει τον Σπύρο. Πίσω απ' το κοπάδι οι τζομπαναράιοι και τα οχτώ φλώρα σκυλιά αριστερά και δεξιά απ' το κοπάδι. Μπροστά, οδηγού

του κοπαδιού, τα πέντε τραγιά, τα γκεσέμια, αρματωμένα με την ντουζίνα, την μπιμπικά και τα μεγάλα κυπριά που μαζί με τα πολλά κουδούνια των προβάτων που ακολουθούν, σκορπούν τους ήχους των και νιώθεις ότι βρίσκεσαι σε συναυλία με πολλά και ποικίλα μουσικά όργανα. Οι Σαρ/ναίοι ήξεραν πώς να συνταριάζουν τα κουδούνια στα κοπάδια τους, αλλά κι οι κουδουνάδες που έφκιαναν τα κουδούνια στα Γιάννινα ήξεραν την τέχνη να συνθέτουν τη μουσική κλίμακα, ώστε να έχει αισθητική αυτή η ακοή των ήχων που βγάζουν τα κυπροκούδουνα. Θεώρησα χρέος τιμής να γράψω για τον

τελευταίο προβατάρι της Αστράκας, τον Σπύρο Ζήγο, για δυο λόγους. Πρώτον, για το πώς έγινε η εγκατάλειψη της κτηνοτροφίας από τους Σαρακατσαναίους και συνακόλουθα η ερήμωση των βουνών - και αυτό είναι πανελλαδικό φαινόμενο - και δεύτερον, ποιες οι ρίζες της οικογένειας Ζήγου - με την οποία συνδέομαι συγγενικώς εξ αίματος - οι οποίες ρίζες, μαρτυρούν το πώς οι Σαρ/ναίοι άλλαζαν τόπους κατοικίας και βρίσκονται συγγενείς διασκορπισμένοι σε πολλά διαμερίσματα της χώρας. Έχει ιστορική σημασία αυτή η μετακίνηση που θα πρέπει να γνωρίσουν οι νέοι, όσοι από αυτούς θελήσουν να ενδιαχρίψουν στη νομαδική ζωή των προγόνων τους.

Ως προς το πρώτο θέμα της εγκατάλειψης της κτηνοτροφίας από τους Σ/ναίους στην Ήπειρο είναι πια γνωστό σε όλους ότι ήδη από την εμπόλεμη δεκαετία του 1940 τα τσελιγκάτα βρέθηκαν σε πολύ δύσκολη κατάσταση και άρχισαν να διαλύονται. Μετά τον πόλεμο, κυρίως στη δεκαετία του 1960, ήρθε το πλήρωμα του χρόνου. Ήρθε μια νέα εποχή με άλλους προσανατολισμούς και κατευθύνσεις. Οι Σ. δεν είναι πια οι νομάδες κτηνοτρόφων που ανέβαιναν την άνοιξη με τα καραβάνια στα βουνά και το φθινόπωρο κατέβαιναν στα χεμαδιά. Προσπαθούν για μια μόνιμη εγκατάσταση στα χωριά και τις πόλεις, προσανατολίζονται σε άλλα επαγγέλματα, στρέφονται προς τα γράμματα και τις επιστήμες, μεταναστεύουν στο εξωτερικό. Η έλλειψη λιβαδιών - κυρίως χειμερινών - οι χαμηλές τιμές των προϊόντων τους, που είχαν σαν αποτέλεσμα την εικοσαετία 1945 - 1965 να χρεωθούν στις τράπεζες και τους εμπόρους, ανάγκασε πολλούς ν' αφήσουν τα πρόβατα και ν' ασχοληθούν με άλλα επαγγέλματα. Όσοι συνέχισαν την κτηνοτροφία για μερικά ακόμα χρόνια ανεβοκατέβαζαν τα πρόβατά τους με τα φορτηγά αυτοκίνητα. Η στράτα με τα πόδια και τα καραβάνια αποτέλεσε πια παρελθόν. Το τέλος του 20ου αιώνα έφερε και το τέλος της νομαδικής

ζωής των Σαρακατσαναίων, μιας ζωής που χάνεται στα βάθη των αιώνων. Μπόρεσαν να επιβιώσουν χιλιάδες χρόνια ως νομάδες, μα ήρθε τούτη η βιαστική εποχή της τεχνολογικής ανάπτυξης που γεφύρωσε τα βουνά με τις πόλεις κι οι Σαρ/νοι έφυγαν κι άφησαν έρημα τα βουνά τους. Μπήκαν στα γράμματα με όρεξη μα και με επιτυχία κι ακολουθούν οι πιο πολλοί επιστημονικά επαγγέλματα. Ο 60χρονος σήμερα Σπύρος Ζήγος, ο μοναδικός κι ο τελευταίος τσέλιγκας της Αστράκας, σπούδασε στο πανεπιστήμιο και μάλιστα με μεγάλη επιτυχία, αφού χωρίς να χάσει χρονιά πήρε το πτυχίο της Νομικής σχολής του Πανεπιστημίου της Αθήνας και εν συνεχεία πήρε και την άδεια δικηγόρου στο δικηγορικό σύλλογο Ιωαννίνων. Όμως δεν ήθελε να εγκαταλείψει τα πεντακόσια πρόβατα που του άφησε ο πατέρας του και έμεινε στα πρόβατα μαζί με τον αδερφό του, τον αείμνηστο Κώστα, που ένα χρόνο πριν από σήμερα πέθανε από καρδιακό επεισόδιο και άφησε δυστυχώς μόνο του τον Σπύρο. Κι ο Κώστας είχε σπουδάσει δάσκαλος και είχε διοριστεί στο Δημόσιο, αλλά παράλληλα δεν εγκατέλειψε τα πρόβατα. Κι ήταν τα δυο αδέρφια επιστήμονες, που έμειναν πεισματικά στο πατροπαράδοτο επάγγελμα του προβατάρι, βιγλάτορες στα βουνά της Αστράκας για τριάντα χρόνια, κάθε καλοκαίρι με τα χίλια διακόσια πρόβατα και το χειμώνα στη Ζαραβίνα. «Θα τα φκιάσουμε χίλια τα πρόβατα, Σπύρο, του είχε πει ο Κώστας». Και τάφκιασαν χίλια διακόσια τα πρόβατα κι ήταν οι δυο αυτοί «κεχαγιάδες» μοναδικοί στο σινάφι των Σαρακατσαναίων. Κι ο κόσμος θαυμάιονταν κι έλεγαν: «Είναι με τα καλά τους αυτά τα παιδιά, σπουδαγμένα και κάθονται στα πρόβατα και τυραγιώνονται.» Όμως σ' αυτή την κοινωνία που ζούμε ο κάθε άνθρωπος έχει βαθιά μέσα στο μυαλό και στην ψυχή του τη δική του θεωρία για το πώς θα πορευτεί στο δρόμο της ζωής. Κι αυτός ο δρόμος προκαθορίζεται πολλές φορές και από τις οικογενειακές παραδόσεις. Είναι πολλοί άνθρωποι που ακολουθούν τον δρόμο των προγόνων. Όπως οι νησιώτες ακολουθούν ως επί το πλείστον τα ναυτικά επαγγέλματα, έτσι και οι βουνίσιοι άνθρωποι που έζησαν στην παιδική και εφηβική τους ηλικία κοντά στα πρόβατα, στις στάνες, στα κοπάδια, με τις όποιες συνθήκες της σκληρής, όντως, ζωής, είναι δύσκολο να εγκαταλείψουν κάτι που έζησαν και έμαθαν από πάππου προς πάππο. Είναι αυτό που ονομάζουμε ζήλο, μεράκι, αγάπη για τα πρόβατα, τ' άλογα, τα σκυλιά. Είναι η απλή ζωή με τις απολαβές και τις απολαύσεις της ζωής της υπαίθρου, είναι η συναναστροφή με τους ξωμάχους, τους ανθρώπους της δουλειάς στα χωράφια και στα ζωντανά. Είναι όλα αυτά που οι ποιητές και οι λογοτέχνες έγραψαν και ύμνησαν τους ανθρώπους του μόχθου, τους ζευγίτες και τους τζομπαναράιους, τους ανθρώπους της υπαίθρου, του χωριού και της στάνης. «Παρακαλώ σε σταυραπέ για χαμπλώσου λίγο και δος μου τις φτερούγες σου και πάρε με μαζί σου, πάρε με απάνω στα βουνά, τι θα με φάει ο κάμπος...»

έγραψε ο αθάνατος Κρυστάλλης στον «Σταυραπέ». Από αγάπη, από μεράκι, από ζήλο έμειναν οι αδελφοί Ζηγαίοι στα πρόβατα και δεν μετάνιωσαν. Ήταν συνειδητή η απόφασή τους και ουδείς δύναται να τους ψέξει. Ήταν περήφανοι και τίμιοι στη δουλειά τους με όλον τον κόσμο κι αγαπητοί στο Ζαγόρι και στο Πωγώνι. Ήταν κι από παράδοση οι Ζηγαίοι προβαταράιοι. Η ρίζα τους ήταν τα Άγραφα. Από τα Άγραφα ήρθε στην Αστράκα γύρω στα 1840 ο προπάτορας - γενάρχης των Ζηγαίων. Ήταν ο νεαρός Γιώργος Μπακογιάννης, ο οποίος τσακώθηκε στα βοσκοτόπια των Αγράφων με κάποιον συνορίτη Σαρακατσάνο και άθελά του τον σκότωσε και έφυγε. Ήρθε στο Τούρκικο για να γλιτώσει τη σύλληψη. Από βουνό σε βουνό ήρθε στην Αστράκα, στο Κουκουλιώτικο βου-

νό, στη στάνη του Χριστόδουλου Ιω. Τσουμάνη. «Ποιος είσαι εσύ και από πού ήρθες εδώ;» τον ρώτησαν οι τζομπαναρέοι. «Γιώργο με λεν, πήρα το Ζυγό – Ζυγό και βίκα δώθε, αν με θέλετε για τζομπάνο κάθουμαι εδώ με τ' εσάς» τους απάντησε. Τίποτα άλλο δεν είπε, ούτε από πού ήρθε ούτε το επώνυμό του. Τον κράτησε τζομπάνο ο Τσουμάνης και του έδωσαν το όνομα Ζύγος, επειδή τους ανέφερε το βουνό Ζυγός (πάνω απ' το Μέτσοβο). Ύστερα από λίγον καιρό τον έκανε γαμπρό στην αδερφή του, την Αλέξω, ο Χριστόδουλος Τσουμάνης κι έμεινε ο Γιώργος Ζύγος τα καλοκαίρια στα βουνά της Αστράκας. Ο Γιώργος Ζύγος με την Αλέξω αποκτίσανε τρία αγόρια, τον Γιάννη, τον Χριστόδουλο και τον Δημήτρη (παππού μου από τη μάνα μου) που είναι εγγεγραμμένοι στα μητρώα της Κοινότητας Κουκουλίου και έτος γεννήσεως 1854 με το όνομα: Δημήτριος Ζύγος του Γεωργίου (με ύψιλον – αργότερα κάποιος κοινοτικός γραμματέας έγραψε το όνομα Ζήγος με ήτα). Είχε και μια κόρη ο Γιώργος Ζύγος, την Αποστόλω, που παντρεύτηκε έναν Κώστα Κάτσιο, ο οποίος, όταν οι Ζηγιάοι το 1897 πήγαν στη Θεσσαλία να ξεχειμάσουν, έμεινε στη Θεσσαλία και κατέληξε σε λίγα χρόνια να εγκατασταθεί στη Σ τυλίδα της Φθιώτιδας. Αυτή ήταν η μοίρα των Σαρ/ναίων να γυρίζουν από τόπο σε τόπο. Οι γονείς του και τ' αδέρφια του στα Άγραφα έβραχναν κι αναζητούσαν χρόνια το «χαμένο» παιδί τους, αλλά ποτέ δεν έμαθαν «τι πόρο πήρε», γιατί ο Γιώργος ουδέποτε έδωσε στοιχεία της καινούριας του ταυτότητας. Μόνο στη γυναίκα του και στα παιδιά του είπε την ιστορία του.

Το 1995 είχα προσκληθεί από τον Σύλλογο Σαρακατσαναίων της Καρδίτσας και των χωριών των Αγράφων σε ημερίδα που γινόταν στο χωριό Μπελοκομύτης των Αγράφων μεταξύ και άλλων ομιλητών (Ν. Κατσαρός, Άρης Πουλιανός, και ένας ντόπιος επιστήμονας νομικός) με θέμα της ομιλίας μου «Τόποι καταγωγής των Σαρακατσαναίων». Μεταξύ των άλλων είπα: « Ο προπαππούς μου από τη μεριά της μάνας μου με το όνομα Γιώργος Μπακογιάννης ήρθε στην Ήπειρο γύρω στα 1840 από τα Άγραφα και άλλαξε το όνομά του από Μπακογιάννης σε Ζήγος...» Όταν τελείωσα την ομιλία μου ήρθε μια δασκάλα με το όνομα Μπακογιάννη (δεν θυμάμαι το μικρό της όνομα) και με μεγάλη συγκίνηση μου είπε την ιστορία του Γιώργου Μπακογιάννη, που τον χάσανε και δεν μάθανε ποτέ πού πήγε και αν έζησε μετά το «φευγικό» του. «Ήρθες εσύ από την Ήπειρο και μας αποκάλυπες σήμερα μια αλήθεια που οι δικοί μου πρόγονοι έβραχναν χρόνια να βρουν χωρίς αποτέλεσμα». Ας γυρίσουμε λίγο στην αρχή του θέματος για τον τελευταίο προβατάρη – τσέλιγκα της Αστράκας, τον αγαπητό Σπύρο Ζήγο. Η παράδοση της οικογένειας Ζήγου και η σχέση της με το Κουκούλι και τα Κουκουλιώτικα βουνά της Αστράκας κρατάει 182 χρόνια, από το 1840 που πρωτοήρθε στην Αστράκα ο Γιώργος Μπακογιάννης από τα Άγραφα μέχρι σήμερα που ο Σπύρος ανέβηκε και αυτό το καλοκαίρι στην Αστράκα. Φαίνεται πως ο γενάρχης Γιώργος Μπακογιάννης – Ζύγος άφησε βαριά παρακαταθήκη, οι Ζηγιάοι να συνεχίζουν τη ζωή των κοπαδιών. Πριν φύγει από το χωριό ο Σπύρος πήγε κι «αποχαιρέτησε» τον αδερφό του στα μνήματα. Δεν χρειάζεται να σας πω τη συγκίνησή μου. Αιώνια θα είναι η μνήμη του που συγκίνησε με τον θάνατό του όλο το σαρακατσάνικο σινάφι της Ηπείρου. Εύχομαι από καρδιάς στο Σπύρο καλό καλοκαίρι στην Αστράκα κι ο Θεός, που οδηγεί τα βήματά μας στη ζωή, να τον έχει πάντα καλά.

1. Είδα κι έπαθα

Η φράση αυτή έχει τη σημασία ότι κάποιος, προκειμένου να καταφέρει κάτι

Το Πανελλήνιο Συνέδριο των Σαρακατσαναίων

Οι Σαρακατσαναίοι είναι μία πανάρχαια ελληνική νομαδική φυλή, η οποία κατά τους νεότερους χρόνους και πριν εξαπλωθεί στα γεωγραφικά σημεία που κατοικούν σήμερα, ζούσε στον ευρύτερο χώρο του ορεινού συγκροτήματος των ΑΓΡΑΦΩΝ. Κατά την εποχή της τουρκοκρατίας, οι στάνες των Σαρακατσαναίων αποτέλεσαν τα προπύργια της κλεφτουργιάς και είναι γνωστές από την παράδοση και την ιστορία οι συγκρούσεις των Σαρακατσαναίων κλεφτών με τις δυνάμεις του Αλή Πασά και περισσότερο αυτή του προεπαναστατικού ήρωα ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ, ο οποίος τελικά βρήκε μαρτυρικό θάνατο στα Γιάννενα. Εξαιτίας αυτών των διώξεων αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν με τα κοπάδια τους τα ΑΓΡΑΦΑ και να εξαπλωθούν στα σημεία που σήμερα υπάρχουν, δηλαδή στην Ήπειρο, Στερεά Ελλάδα, Αττική, Θεσσαλία, Πελοπόννησο, Μακεδονία, Θράκη, στην περιοχή που σήμερα κατέχεται από το κράτος της Βόρειας Μακεδονίας και στη Βουλγαρία.

Οι Σαρακατσαναίοι που υπάρχουν στη Βουλγαρία είναι μία τρανταχτή απόδειξη της δύναμης του Ελληνισμού, αφού κατόρθωσαν κάτω από πραγματικά αντίξοες συνθήκες να κρατήσουν ζωντανή την ελληνική γλώσσα, την ελληνική συνείδηση και τα ήθη και τα έθιμά τους.

Σήμερα στη Βουλγαρία ζουν περί τις 20.000 Σαρακατσαναίοι και μετά το έτος 1990 οργανώθηκαν σε πολιτιστικούς συλλόγους (19 τον αριθμό) και απέκτησαν και τη δευτεροβάθμια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων Βουλγαρίας με έδρα την πόλη Σλίβεν.

Μέχρι το 1950 η μεγάλη πλειοψηφία των σαρακατσαναίων ζει νομαδικά, ασχολούμενη με την κτηνοτροφία, ζώντας έξι μήνες στα βουνά (ξεκαλοκαιριά) και έξι μήνες στα πεδινά (χειμαδιά). Μετά το έτος 1950 ο παραδοσιακός τρόπος ζωής αλλάζει και ασχολούνται και με άλλα επαγγέλματα (εμπόριο, γεωργία κλπ) ενώ στρέφονται με αξιοθαύμαστη επιτυχία και στα γράμματα, όπου κυριολεκτικά διαπρέπουν.

Η αλλαγή του παραδοσιακού τρόπου ζωής και η ανησυχία να μη χαθεί η πολιτιστική τους ταυτότητα, που ήταν συνυφασμένη με τη νομαδική κτηνοτροφική ζωή, οδηγεί στην ανάγκη της δημιουργίας των συλλόγων σαρακατσαναίων.

Έτσι, από την αρχή της δεκαετίας του 1960 αρχίζουν να ιδρύονται οι σύλλογοι σαρακατσαναίων, με πρώτο αυτόν της Λάρισας το έτος 1962, ενώ το έτος 1981 ιδρύεται η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων (Π.Ο.Σ.Σ) με έδρα την Θεσσαλονίκη, την οποία σήμερα αποτελούν 45 σύλλογοι - μέλη, σκοπός της οποίας είναι ο συντονισμός της δράσης των συλλόγων στην κατεύθυνση της διατήρησης και μετάδοσης της τεράστιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων (ΠΟΣΣ) και ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ν. Πρέβεζας διοργάνωσαν το 27ο Πανελλήνιο Οργανωτικό Συνέδριο Συλλόγων Σαρακατσαναίων στην Πρέβεζα από 30 Σεπτεμβρίου 2022 έως και 2 Οκτωβρίου 2022. Το συνέδριο πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της Βουλής των Ελλήνων, της Περιφερειακής Ενότητας Πρέβεζας και του Δήμου Πρέβεζας στο πολιτιστικό κέντρο του Δήμου Πρέβεζας.

Το οργανωτικό συνέδριο πραγματοποιείται κάθε δύο χρόνια και αποτελεί αφενός τη μεγαλύτερη διασυλλογική οργάνωση των συλλόγων σαρακατσαναίων της Ελλάδας και αφετέρου το καθοδηγητικό όργανο της ομοσπονδίας, που αποφασίζει για την τακτική και δράση που πρέπει να ακολουθήσουν οι σύλλογοι καθώς και για οργανωτικά θέματα.

Σκοπός του ήταν να υπάρξει ευρύτητα απόψεων και εποικοδομητικός διάλογος, ο οποίος θα ανοίγει διαύλους επικοινωνίας και γόνιμης συνεργασίας, ξεφεύγοντας από το στενό τυπικό πλαίσιο. Επίδιωξη επίσης του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Ν. Πρέβεζας ήταν η ενίσχυση του συνεδρίου με επιστημονικές και πολιτιστικές δράσεις, φιλοδοξώντας αφενός στη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και αφετέρου στην ωφέλεια των επισκεπτών από τα πολιτιστικά, κοινωνικά και επιμορφωτικά δρώμενα της Πρέβεζας, δεδομέ-

νου ότι εκτός από τις εργασίες του συνεδρίου υπήρχαν και παράλληλες εκδηλώσεις για τους συνέδρους και τους συνοδούς τους (π.χ. επισκέψεις και ξεναγήσεις στους αρχαιολογικούς χώρους Νικόπολης και Κασσώπης καθώς και στον Ιερό Βράχο του Ζαλόγγου, περιήγηση με παραδοσιακά σκάφη στον Αμβρακικό κόλπο) και επίσκεψη στη σαρακατσάνικη στάνη στα Φλάπουρα, σε απόσταση 10 χλμ. από την Πρέβεζα.

Οι εισηγήσεις αφορούσαν τις παρακάτω θεματικές ενότητες:

- 1: Διοργάνωση εκδηλώσεων από τους συλλόγους και την ομοσπονδία.
- 2: Πανελλήνιο αντάμωμα σαρακατσαναίων και περιφερειακά ανταμώματα.
- 3: Η νεολαία και η παράδοση.
- 4: Τρόπος λειτουργίας των συλλόγων και της ομοσπονδίας.
- 5: Καινοτόμες δράσεις από το σύλλογο και την ομοσπονδία.

Οι εισηγητές ήταν δέκα (10) και ανέπτυξαν τα παρακάτω θέματα:

1. «Επιστημονική Επιτροπή Π.Ο.Σ.Σ.: Δράσεις – Διαπιστώσεις - Προτάσεις» - Καψάλης Γεώργιος, πρώην Πρύτανης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, επικεφαλής Επιστημονικής Επιτροπής Π.Ο.Σ.Σ.
2. «Τρόποι διάσωσης, διάδοσης και προβολής της παράδοσης, της ζωής και του λαϊκού πολιτισμού των Σαρακατσαναίων» - Καπρινιώτης Γεώργιος, μέλος Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας.
3. «Η ύπαρξη της νεολαίας στα δρώμενα της παράδοσης και πως μπορεί να συμβάλει στην μακροπρόθεσμη αναβίωσή της με σύγχρονους τρόπους» - Λέφα Κωνσταντίνια, Φοιτήτρια κτηνιατρικής, μέλος του συλλόγου Σαρακατσαναίων Ν. Πιερίας.
4. «Κίνηση – ρυθμός – εικόνα» - Κωστούλα Σοφία, επικεφαλής έρευνας Π.Ο.Σ.Σ.
5. «Βιωματική προσέγγιση της παράδοσής μας... Μια άλλη οπτική» - Τιμπλαλέξης Αχιλλέας, εκπαιδευτικός, Σύλλογος Σαρακατσαναίων Δυτ. Μακεδονίας.
6. «21 χρόνια Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα» - Κάτσηνος Δημήτριος, Αντιπρόεδρος της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου.
7. «Τα σαρακατσάνικα τραγούδια κληρονομιά των προγόνων μας, χθες – σήμερα – αύριο» - Γιαννακός Νικόλαος, μέλος του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας.
8. «Η νεολαία και η παράδοση» - Πατσαρούχας Ευάγγελος, μέλος του Συνδέσμου Σαρακατσαναίων Ν. Φθιώτιδας «Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ»
9. «Η κρίση των Συλλόγων και τρόποι αντιμετώπισής της» - Ζήγος Πέτρος, μέλος Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας.
10. «Πανελλήνιο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων & Περιφερειακά Ανταμώματα» - Μάνδαλος Χρυσοβαλάντης, Πρόεδρος Συνδέσμου Σαρακατσαναίων Ν. Φθιώτιδας «Ο ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗΣ».

Παραβρέθηκαν στο συνέδριο και απύθηναν καιρетиσμοί οι βουλευτές Πρέβεζας κ.κ. Στέργιος Γιαννάκης (ΝΔ), ο οποίος μετέφερε το χαιρετισμό και την εκτίμηση του Ηπειρώτη Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων κ. Κ. Τασούλα, και Κώστας Μπάρκας (ΣΥΡΙΖΑ), οι δήμαρχοι Πρέβεζας κ. Ν. Γεωργιάκος, Ζηρού κ. Ν. Καλαντζής και Πάργας κ. Ν. Ζαχαριάς καθώς και ο πρώην υφυπουργός και πρώην βουλευτής Θεσπρωτίας της ΝΔ κ. Αντ. Μπέζας.

Παραβρέθηκαν επίσης περιφερειακοί και δημοτικοί σύμβουλοι. Χαιρετισμό έστειλε ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Νικοπόλεως και Πρεβέζης Χρυσόστομος και ο αντιπεριφερειάρχης κ. Στράτος Ιωάννου.

Τις εργασίες του συνεδρίου διύθυσε, σύμφωνα με το καταστατικό, ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Ομοσπονδίας κ. Γ. Μουσιάνας.

Οι εργασίες του στέφθηκαν από επιτυχία, διότι ήταν ένα συνέδριο ιδεών και προτάσεων, χωρίς αντιπαλότητες και αποκλεισμούς. Ήταν συνέδριο ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ των σαρακατσαναίων.

Για το... καρδάρι συνδρομές - ενισχύσεις

Στα μέλη

• Ακριβης Ιωάννης, Πρέβεζα.....	30 €
• Ακριβος Χρήστος Αθήνα.....	20 €
• Αποστόλου Μαρία, Αυλώνας.....	20 €
• Αρβανίτης Αλ. Γιάννης, Ιωάννινα.....	40 €
• Αρβανίτης Αποστόλης, Καλπάκι.....	20 €
• Αρβανίτης Αριστοτέλης, Σκαμνέλι.....	20 €
• Αρβανίτης Γεράσιμος Καλπάκι.....	20 €
• Αχνούλας Δημοσθένης, Καλπάκι.....	20 €
• Αχνούλας Παν. Ηλίας Καλπάκι.....	20 €
• Βαγγελής Ιωαν. Κων/νος, Τσεπέλοβο.....	25 €
• Βαγγελής Ιωάννης, Τσεπέλοβο.....	25 €
• Βαγγελής Χρ. Ηλίας Τσεπέλοβο.....	20 €
• Βαγγελής Χρήστος, Κορωπί.....	20 €
• Βαλακου Παν. Γεωργία, Καλπάκι.....	20 €
• Βαλακου Παν. Ελένη, Καλπάκι.....	20 €
• Βέργος Ι. Χρήστος, Ν. Κερασούντα.....	30 €
• Γαλαζούλας Σωτήριος, Ρίβιο.....	50 €
• Γαλανός Χρ. Βασίλης, Αθήνα.....	20 €
• Γιαννακός Β. Ευάγγελος, Γιάννενα.....	20 €
• Γιαννακός Μιχ. Νίκος, Ν. Σελεύκεια.....	20 €
• Γιαννακού Ευαγγ. Μαρία, Γιάννενα.....	20 €
• Γιαννακούλης Νικόλαος, Αθήνα.....	30 €
• Γόγολος Αλέκος, Καρτέρι.....	20 €
• Γόγολου Περικ. Κων/να, Αθήνα.....	50 €
• Γρίβας Μιχ. Απόστολος, Κανάλι Πρέβεζας.....	20 €
• Δημόπουλος Δημήτρης, Αχαρναί.....	20 €
• Διαμάντης Γεώργιος, Πέτρα Φιλιπιάδας.....	20 €
• Διαμάντης Ιωάννης, Πέτρα Φιλιπιάδας.....	20 €
• Δόσης Ι. Θωμάς, Γιάννενα.....	20 €
• Επίσκοπος Γρηγόρης, Βόλος.....	20 €
• Ζαγναφέρης Γεώργιος, Κιλκίς.....	20 €
• Ζήγος Γ. Πέτρος, Ηγουμενίτσα.....	30 €
• Καζούκας Β. Κων/νος, Πρέβεζα.....	20 €
• Καζούκας Βασ. Γεώργιος, Ωρωπός Πρέβεζας.....	20 €
• Καζούκας Γ. Παναγιώτης, Κατσικά Ιωαννίνων.....	20 €
• Κακαράπης Παναγιώτης, Λαύκα Κορινθίας.....	50 €
• Κάκκος Κων. Δημήτριος, Φιλιπιάδα.....	30 €
• Κάλλης Δημήτρης, Καταβόθρα.....	20 €
• Κάλλης Θεόδωρος, Πρέβεζα.....	20 €
• Καλύβας Ευάγγελος, Πάτρα.....	20 €
• Καπρινιώτης Αποδόνατος, Βουνοπλαγιά.....	20 €
• Καραγιάννης Σωκράτης, Αθήνα.....	20 €
• Καραφέρη Χριστίνα Ζίτσα.....	20 €
• Καρβούνης Λάμπρος, Αθήνα.....	20 €
• Καρβούνης Σπ. Νίκος, Ν. Κερασούντα.....	20 €
• Καρβούνης Χριστοφ. Κων/νος, Ελεούσα.....	20 €
• Κατέρης Θωμάς, Κανάλι.....	15 €
• Κατρός Κ. Λάμπρος, Ηγουμενίτσα.....	20 €
• Κατσαδήμα Βάσω, Ιωάννινα.....	20 €
• Κάτσανος Γ. Αθανάσιος, Λούρος.....	20 €
• Κάτσανος Λάμπρος, Φλάμπουρα.....	20 €
• Κάτσανος Χρ. Γεώργιος, Πρέβεζα.....	20 €
• Κάτσενο Αρσένης, Νεοχωρόπουλο.....	20 €
• Κάτσενο Δημ. Κωνσταντίνος, Φλάμπουρα.....	20 €
• Κάτσενο Χρ. Κωνσταντίνος, Φλάμπουρα.....	20 €
• Καψάλης Δ. Κων/νος, Γιάννενα.....	20 €
• Κήττας Χρ. Αθανάσιος, Πρέβεζα.....	20 €
• Κορδαλής Αθανάσιος, Άγιοι Θεόδωροι.....	40 €
• Κορδαλής Σπύρος, Βέλα Ακράτας.....	20 €
• Κουτσούμπας Βασίλειος, Τσουκαλάδες Βοιωτίας.....	20 €
• Λουτσάρη Δ. Αθηνά, Ν. Κερασούντα.....	20 €
• Λουτσάρης Μιλ. Νίκος, Ν. Κερασούντα.....	20 €
• Λουτσάρης Μιλτιάδης, Ν. Κερασούντα.....	20 €
• Μακροδημήτρης Χρήστος, Αυλώνας.....	20 €
• Μάμαλης Πέτρος, Αθήνα.....	50 €
• Μάστορας Γ. Λάμπρος, Γιάννενα.....	20 €
• Μάστορας Νικ. Θ. Καλπάκι.....	20 €
• Μπαλατσός Ιωάννης, Ιωάννινα.....	20 €
• Μπαλατσός Παναγιώτης, Ιωάννινα.....	20 €
• Μπάρκας Βασίλης, Ηγουμενίτσα.....	20 €
• Μπάρκας Γ. Γεράσιμος, Πρέβεζα.....	20 €
• Μπόνια Δημ. Ακριβή, Θήβα.....	40 €
• Μπρονόβα Λαμπρινή, Περίβλεπος.....	20 €
• Μυριούνη Ανδρονίκη, Αλμυρός Βόλου.....	20 €
• Μυριούνης Γιώργος, Καλπάκι.....	20 €
• Νιάρχου Αναστασία.....	5 €
• Ντάγκας Ιωαν. Θεόδωρος, Καλπάκι.....	30 €
• Ντέσκου Στυλιανή, Αργιλιά Λαμίας.....	10 €
• Ντέτσικας Ιωαν. Στάθης, Γιάννενα.....	20 €
• Ντέτσικας Κων. Λάμπρος, Ιωάννινα.....	20 €
• Ντέτσικας Μάνθος, Γιάννενα.....	20 €
• Ντέτσικας Π. Ευάγγελος, Κανάλι.....	50 €

Γάμος με προξενίο

Οι Σαρακατσαναίοι παντρεύονταν με προξενίο. Ένα αντρόγυνο μεγάλης ηλικίας κουβέντιαζε για τα παιδιά του. Λέει η γριά στον άντρα της:

- «Γέρουντα, του πιδί του τρανό καλά το χουμι στα πρότα, αλλά πρέπει να το παντρέψουμε τώρα. Κοντεύει να σαρανταρήσ'. Να χαλέψουμε κανιά κοπέλα, να του παντρέψουμε».

- «Καλά λες, γριά», της λέει. «Αύριου, π' θα τ' πάου ψουμί απάν στα πρότα, θα τ' που κι αφνού να ξέρ'».

Πάει στο παιδί το ψωμί, τον ρώτησε πως τα χει τα πρότα, πότε θέλει να του φέρουν αλάτι να τ' αλατίσει, πως πάει από ζάπτι. Του λέει: «Είπαμαν μι τ' γριά να σι παντρέψουμε. Να χαλέψουμε κανιά κοπέλα».

- «Ναι!» του λέει το παιδί. «Να νι κανιά καλή, απου καλό σόι».

Έτσι έγινε. Αρραβώνιασαν μία, χωρίς να γνωρίζει ο ένας τον άλλον. Πήραν τις βέρες που έγραφαν η μία το όνομα του παιδιού και η άλλη της κοπέλας. Τις βέρες πήγαιναν στο παζάρι και τις έπαιρναν αυτοί που έκαναν προξενιά. Άλλαξαν τις βέρες. Πήγε το παιδί στα πρότα. Του πε:

- «Σι αρραβωνιάσαμεν μι τ' κοπέλα τ' τάδε. Είναι καλή και απου καλό σόι. Έκουσαμεν κι τ' μέρα π' θα γίν' ου γάμος».

Ηρθε η μέρα να γίνει ο γάμος, που κράταγε από την Πέμπτη μέχρι τη Δευτέρα. Γλέντησαν όλες τις ημέρες. Τη Δευτέρα χάλασε ο γάμος κι έφυγαν όλοι. Ο γαμπρός έκατσε έξω από το κονάκι κι έπιασε το κεφάλι του. Του λέει η μάνα του:

- «Γιατί κάθισι αυτού κι έπιασις του κιφάλι σ'; Σι που-νάει;»

- «Όχι» της λέει. «Σκέφτομαι πως θα ξινηχίσου τα πρότα απόψι, κουρασμένος τόσις μέρις. Κι δεν πλάιασα. Θα μ' τα φάει του ζάπτι...» (Ήταν καλοκαίρι και βόσκαγαν όλη τη νύχτα τα πρότα.)

Του λέει η μάνα του:

- «Σύρε να πλαϊάσεις μέσα στο κονάκι».

Ανοίγει την λσιά από το κονάκι, μπαίνει μέσα, βλέπει τη νύφη, καθόταν ορθή. Καμάρωνε «σα νύφη από Δευτέρα». (Έτσι, έλεγαν οι Σαρακατσάνες.) Μόλις την είδε, βγαίνει έξω και χουγιάζει στη μάνα του:

- «Μάνα, που να πλαϊάσου; Ιδώ μέσα το πιασε η άλλ...»

- «Ού!» λέει η γριά κι έπιασε και γρατσούναγε τα μάγουλά της. «Μη χουγιάζεις μάτια. Θα σ' ακούσουν κι θα μουλονιότι... Θα μας κάνς σουργούν!»

- «Βάλι μ' ψουμί, να φύγου, να πάου στα πρότα», της είπε. Κι πήρε τον τροβά με το ψωμί και πήγε στα πρότα...

Φασαρίες στα πιστρόφια

Ήταν μερικοί που όταν μάθαιναν πως θα γίνει ένας γάμος, ήθελαν να κάνουν φασαρία για να ακουστούν. Έλεγαν ο τάδε έκανε φασαρία και βάρεσε τον τάδε. Το χαν σε νταηλίκι για να ακουστούν.

Όταν πήγαιναν να πάρουν τη νύφη έκλεβαν ποτήρια και ό,τι άλλο μπορούσαν και τα έδιναν στη νύφη, όταν τελειωνε ο γάμος. Στα πιστρόφια, ο γαμπρός σε 15 μέρες έπαιρνε τη νύφη και άλλους δικούς του και πήγαιναν στον πεθερό του να γλεντήσουν. Γινόταν μεγάλο γλέντι. Όργανα δεν είχαν. Τραγουδάγαν και χόρευαν και έπιναν κρασί με του τσουκάλι. Όταν έπιναν πολύ έριχναν και λίγο κρασί στο τσαρούχι και έπιναν από εκεί. Μετά μέθαγαν και έπεφταν να κοιμηθούν. Πήγαιναν οι άλλοι και τους έραβαν, τον έναν με τον άλλο με σακοράφα, για αστεία. Το πρωί που ξύπναγαν ήταν ραμμένοι.

Όλοι αυτοί που πήγαιναν με τον γαμπρό ήταν με τα ποδάρια ή τα μουλάρια και άλογα καβάλα. Δεν υπήρχε αμαξόδρομος. Τα μουλάρια τα περδίκλωναν και τα καναν πέρα. Πήγαν κάποιοι έξυπνοι από τα κονάκια του πεθερού και τους έκοψαν τις τρίχες από τα τσιαμπαλίκια και από την ουρά. Όταν ήρθε η ώρα να φύγουν πήγαν να πάρουν τα μουλάρια και δεν τα γνώριζαν. Τότε έγινε μεγάλη φασαρία.

Κάποιοι Σαρακατσαναίοι με αυτά που μάθαιναν, έβγαζαν τραγούδια, σαν αυτό:

Πεθερά μωρ' πεθερά
τ' άλογά μας κολοβά
τσιαμπαλίκια και ουρά,
άμα θα μας ξαναδείτε
κακατσίδα να μας πείτε.

Ευάγγελος Γιαννακός

• Παπασπύρου-Γόγολος Κων/νος, Αθήνα.....	50 €
• Παπιγκιώτης Γ. Νίκος, Πέραμα Ιωαννίνων.....	20 €
• Παπιγκιώτης Γ. Χρήστος, Καταβόθρα.....	20 €
• Παπιγκιώτης Χρσφ. Στέφανος, Καρτέρι.....	20 €
• Πάσχος Γ. Κων/νος, Αθήνα.....	20 €
• Πατσαρούκας Βαγγέλης, Λαμία.....	20 €
• Πετρόγιαννος Γιώργος, Ασπρόπυργος.....	20 €
• Ράπτης Μιχάλης, Παραμυθιά.....	20 €
• Ράπτης Παν. Χαράλαμπος, Γιάννενα.....	50 €
• Ρούσσας Χρήστος, Φλαμούλι Τρικάλων.....	20 €
• Σαλμάς Απ. Μιχάλης, Ν. Σινώπη.....	10 €
• Σαλμάς Ηλ. Νικόλαος, Νικόπολη.....	20 €
• Σαλμάς Θ. Σπύρος, Φιλιπιάδα.....	20 €
• Σαλμάς Θεόδ. Νίκος, Φιλιπιάδα.....	20 €
• Σαλμάς Σωτήριος, Ν. Σινώπη.....	20 €
• Σαλμάς Χρήστος, Αθήνα.....	20 €
• Σούρλας Νικόλαος, Νικόπολη.....	20 €
• Στράτης Ιωάννης, Άρτα.....	10 €
• Τάγκας Αλ. Θεόδωρος, Βουνοπλαγιά.....	20 €
• Τάγκας Γ. Δημήτριος, Ιωάννινα.....	20 €
• Τάγκας Ελ. Χρήστος, Φιλιπιάδα.....	20 €
• Τάγκας Ευαγγ. Γεράσιμος, Αγγιστρο.....	20 €
• Τάγκας Τηλ. Κων/νος, Ιωάννινα.....	20 €
• Τάγκας Μιχάλης, Λιδωρίκι Φωκίδας.....	20 €
• Τάγκας Νικ. Άρης, Αργίτιο.....	20 €
• Τάγκας Περ. Μιχάλης, Νέα Κερασούντα.....	20 €
• Τζουμερκιώτης Δημ. Αχιλλέας, Σκαμνέλι.....	15 €
• Τζουμερκιώτης Ευθ. Χρήστος, Φιλιπιάδα.....	20 €
• Τσουμάνη -Καλευρά Μαίρη, Γιαννισά.....	20 €
• Τσουμάνη Λεων. Αλεξάνδρα, Άρτα.....	20 €
• Τσουμάνης Αλ. Ηλίας Τσεπέλοβο.....	20 €
• Τσουμάνης Αλεξ. Δημήτρης-Μιχάλης.....	40 €
• Τσουμάνης Αχ. Νίκος, Τζιούμτζα Λούρος.....	50 €
• Τσουμάνης Δημ. Ανδρέας, Ιωάννινα.....	30 €
• Τσουμάνης Ευαγόρας, Γιάννενα.....	20 €
• Τσουμάνης Θ. Αχιλλέας, Πάπιγκο.....	20 €
• Τσουμάνης Περ. Ιωάννης, Πρέβεζα.....	20 €
• Τσουμάνης Λεων. Κων/νος, Άρτα.....	20 €
• Τσουμάνης Μιλτ. Αλέξης Τσεπέλοβο.....	20 €
• Τσουμάνης Μιχ. Δημήτριος Γιάννενα.....	20 €
• Τσουμάνης Μιχ. Χριστόδουλος (Λάκης), Ιωάννινα.....	20 €
• Τσουμάνης Ν. Λεωνίδας Πάπιγκο.....	50 €

• Τσουμάνης Σπ. Κωστούλας, Ιωάννινα.....	30 €
• Φατούρος Θρ. Δημήτριος, Βρυξέλλες.....	50 €
• Φατούρου Θρ. Μαρία, Αθήνα.....	50 €
• Φερεντίνος Κ. Νίκος Ιωάννινα.....	20 €
• Φερεντίνου-Γούδα Μαρία, Βόνιτσα.....	20 €
• Φώτου Θεοδώρα-Κοκιοπούλος Β., Λυκοποριά Κορ. 10 €	
• Χαρίσης Δημ. Σπύρος, Ηγουμενίτσα.....	20 €
• Χασακής Γεώργιος, Κανάλι.....	20 €
• Χασκή Κ. Μαρία Καλπάκι.....	50 €
• Χουλιάρης Κων/νος, Ηγουμενίτσα.....	20 €

Eurobank

• Κατσαβριάς Παναγιώτης.....	20 €
• Λουτσάρης Σπυρίδων.....	20 €
• Τσουμάνη Παν. Δήμητρα, Ιωάννινα.....	20 €
• Βαγγελή-Φερεντίνου Πηνελόπη, Αθήνα.....	20 €
• Μίγκος Μιχαήλ.....	50 €
• Κάτσενος Ελευθέριος.....	20 €
• Καρβούνης Θωμ. Ευάγγελος, Σύβωτα (3/5).....	50 €
• Σκεύας Αντώνιος, Θεσ/νίκη (8/4).....	30 €

Εθνική Τ.Ε.

• Σούλιος Γεώργιος, Θεσ/νίκη.....	30 €
• Καραγιάννης Θ. Αχιλλέας, Ρόδος.....	20 €
• Τσακούμης Ιωάννης, Καλύβια Θορικού.....	50 €
• Γόγολος Ευθ. Βασίλης, Ηγουμενίτσα.....	30 €
• Καλλές Οδυσσεάς.....	50 €
• Καρβούνης Β. Κων/νος.....	20 €
• Καραγιάννης Παναγιώτης, Ιωάννινα.....	20 €
• Ντούσιας Παναγιώτης, Μυτιλήνη.....	20,01 €
• Θανασούλα Άννα, Αθήνα.....	20 €
• Καπρινιώτης Ιωάννης, Ζίτσα.....	20 €
• Μίτσιου Δήμητρα, Περιστέρι.....	20 €
• Καψάλη Ειρήνη, Ιωάννινα.....	20 €
• Κώστας Αρ. Βασίλης, Ιωάννινα.....	30 €
• Κάτσενο Πανωραία, Πρέβεζα.....	30 €
• Κάτσενο Βασιλική, Πρέβεζα.....	30 €
• Τσουμάνης Αχ. Αλκιβιάδης, Θεσ/νίκη.....	30 €
• Μπάτσιου-Άντσου Παναγιώτα, Θεσ/νίκη.....	30 €
• Κουκουθάκη Βασιλική, Λάρισα.....	30 €
• Καψάλης Ανδ. Χρήστος, Έδεσσα.....	30 €
• Κουνούκλας Δημήτρης (φ. 90/15/6/22).....	20 €